

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské/kombinované

studium

2014 – 2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Milada Baliamisová

Profesní příprava a pracovní uplatnění studentů s mentálním a zrakovým
postižením v Praze

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Josef Novotný CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor/combined studies

2014 - 2017

BACHELOR THESIS

Milada Balamisová

Professional preparation and employment of the students
suffering from mental disability and visual impairment in Prague

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Josef Novotný CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 22. 2. 2017

Jméno autorky

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Josefu Novotnému CSc. za odborné vedení mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá pracovním uplatněním jedinců s mentálním, zrakovým nebo jiným postižením na národním trhu práce. V první části je položen teoretický základ, nezbytný ke správnému uchopení výsledků výzkumné části práce. V ní se vyskytuje případová studie tří takových jedinců, dále dotazníkové šetření a SWOT analýza, která poskytuje komplexní pohled na zkoumaný problém a detailně seznamuje s jednotlivými aspekty tématu zaměstnávání jedinců s určitým typem postižení.

Klíčová slova

Diagnóza, IQ, mentální postižení, pracovní uplatnění, škola, zrakové postižení.

Annotation

The bachelor thesis focuses on the employment of the individuals suffering from the mental disability or visual impairment. The first part of the thesis presents basic necessary theoretical framework, without which would the practical part become incomprehensible and its results ill-grounded. There is a case study of three somehow disabled pupils in the second research part as well as a survey and SWOT analysis that provides a complex view of the problem and shows the aspects of the topic of employment of the individuals suffering from any form of mental or visual disability in details.

Keywords

Diagnosis, Employment, IQ, Mental disability, Professional preparation, School, Visual impairment.

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST	9
ÚVOD	9
1 MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ	10
1.1 Diagnostika mentálního postižení	12
1.2 Příčiny mentálního postižení	14
1.3 Genetika mentálního postižení	16
2 ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ	19
2.2 Příčiny zrakových vad	22
2.3 Genetika zrakového postižení	24
3 MOŽNOSTI STŘEDOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	25
3.1 Kariérní poradenství	25
3.2 Profesní vzdělávání	28
3.3 Střední škola	32
3.4 Středoškolské obory	32
PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 CÍLE A HYPOTÉZY	36
5 METODY VÝZKUMU	37
6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	38
7 VÝSTUPY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	44
8 SWOT ANALÝZA A JEJÍ VYHODNOCENÍ	55
9 ZHODNOCENÍ A VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	59

ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	61
SEZNAM ZKRATEK	63
SEZNAM GRAFŮ	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	65

TEORETICKÁ ČÁST

ÚVOD

Jednou z nejvýznamnějších rolí pro přípravu dítěte je škola. Velmi důležité je uvědomění si jejich specifických vzdělávacích potřeb a výchovu dle potřeb požadavků společnosti k jeho životním potřebám. Výchova a vzdělávání jedinců s mentální retardací je celoživotním procesem. Jejich vzdělávání by se mělo ubírat směrem k jejich seberealizaci v pracovních činnostech dle jejich schopností a možností. Společenská integrace pro ně znamená uspokojení, osobní sebevědomí a pocit užitečnosti. Zraková vada ovlivňuje celou osobnost, psychický vývoj a fyzický vývoj člověka. Je omezena jeho orientace v prostoru a volném pohybu. Je velmi nutný rozvoj individuálního vývoje, který je důležitý pro účast v sociokulturním dění.

Ve své první části bakalářské práce představím pojmy, které souvisí s mentální retardací a zrakovým postižením vybraných studentů a které souvisí s mými případovými studii vybraných zkoumaných žáků, přičemž budu čerpat ze své praktické zkušenosti, s těmito studenty pracuji.

V druhé části bakalářské práce bych chtěla představit obory Střední školy Aloyse Klara, vybrané vzorky studentů s mentálním, zrakovým a jiným postižením, popsat vývoj přípravy na profesi a jejich možné zařazení do zaměstnání. Dále vytvořím dotazník, kde budu zjišťovat pracovní uplatnění absolventů s mentálním a zrakovým postižením ze Střední školy a Mateřské školy Aloyse Klara v Praze. Na závěr vypracuji SWOT analýzu, která bude komplexně zhodnocovat situaci takovýchto jedinců na domácím trhu práce.

1 MENTÁLNÍ POSTIŽENÍ

Mentální retardace patří k nejběžnějším poruchám. Je to porucha vývoje všech psychických funkcí, především funkcí rozumových a poznávacích. Je vrozená. Mentálně retardovaní nerozumí svému okolí. Ulpívají na detailech, ale nemají snahu si předmět do všech detailů prohlédnout. V myšlení nemají schopnost abstrakce, jejich způsob myšlení závisí na stupni a úrovni postižení. Velmi těžko chápou význam osvojení si pravidel, někdy se je naučí nazpaměť, a ne vždy vědí, jak je použít. Častá je nepozornost nebo ztráta souvislosti svých myšlenek. Myšlení mají stereotypní. Výkyvy pozornosti souvisí s kolísající psychickou aktivitou a na daný úkol se nemohou déle soustředit. Velmi důležité je učení. Vše nové si osvojují pomalu a nabyté vědomosti rychle ztrácejí. Nejsou cílevědomí a velmi špatně si vybavují učivo. Často nepochopí, co čtou. Časté je špatné vyjadřování a malá slovní zásoba. Jsou nevyspělí po stránce emotivní a chování mají jako mladší děti. Jsou infantilní, závislí na rodičích, potřebují citovou podporu a bezpečí. Mají opožděný psychosexuální vývoj. Mají strach z cizího prostředí a osob. Také se bojí postavit výzvám náročnějších úkolů. Mohou být agresivní.

Ne vždy můžeme jedince, který má IQ pod 85 nazývat mentálně retardovaným. Je velké množství testů, které mentální retardaci dokáží.

„Mentální retardace je pojem vztahující se k podprůměrnému obecně intelektuálnímu fungování osoby, které se stává zřejmým v průběhu vývoje a je spojeno s poruchami adaptačního chování“. (Slowík, 2007, str. 110)

Lehká mentální retardace, IQ 50-60 (F70)

Mentální věk těchto jedinců se pohybuje asi na 10 - 11 letech. Jejich vnímání je pomalé, mají úzký rozsah a nestálost pozornosti. Je snížená schopnost rozdělování pozornosti (nemí se soustředit na více věcí najednou), umí konverzovat, řeč je plynulá, ale obsahově chudá, plná frází; myšlení mají konkrétní, stereotypní, slabou paměť, zvýšenou sugestibilitu a úzkost.

Hlavní obtíže vyvstávají zejména v období školní docházky, v sociálně nenáročném prostředí mohou být zcela bez problémů, socializace je na úrovni adaptace. Často jsou nezávislí v osobní péči a v péči o domácnost. Mohou získat zaměstnání kvalifikované

nebo nekvalifikované. V sociální sféře má problémy s manželstvím, výchovou dětí, udržením zaměstnání.

Středně těžká mentální retardace, IQ 35-49 (F71)

Jejich mentální věk je asi 4 - 8 let. Řeč je hodně jednoduchá, někteří jsou schopni se domluvit, jiní se nedomluví. Mají problémy s jemnou a hrubou motorikou, mají poruchy v citové oblasti, jsou labilní, mají omezené schopnosti sebeobsluhy a dodržování hygienických a společenských návyků.

Mohou se vzdělávat v omezené míře ve speciální škole, důležité je četnost opakování, nejschopnější mají možnost jednoduchého pracovního zařazení v chráněném prostředí, nejsou schopni samostatně řešit náročnější situace, některé jedince je nutno zbavit svéprávnosti nebo omezit v právních úkonech. V dospělosti mohou vést samostatný život jen v některých případech.

Těžká mentální retardace, IQ 20-30 (F72)

Jejich mentální věk je asi 18 měsíců až 3,5 roku. Jedinci s těžkou mentální retardací nezvládají školu, úroveň jejich schopností je více snížena než u středně těžké mentální retardace. Častá je pohybová neobratnost nebo imobilita. Neustále opakují stejná slova. Omezená sebeobsluha, někteří ani v dospělosti nejsou schopni dodržovat základní hygienické návyky, potřebují celoživotní péči, neustálý dohled a dozor.

Hluboká mentální retardace, IQ 0-19 (F73)

Jedinci s hlubokou mentální retardací mají často kombinované postižení. Metodickou pomocí lze rozvíjet motoriku. Časté jsou somatické vady, kývavé pohyby, sebepoškozování a poškozování druhých. Mentální věk nelze změřit, pohybuje se kolem 18 měsíců. Velmi omezená je výchova a vzdělávání. Nemají hygienické návyky, řeč nevyvinuta, nedožívají se vysokého věku, nejsou schopni sebeobsluhy, jsou inkontinentní, vyžadují péči ve všech základních životních úkonech, na okolí reagují s libostí či nelibostí, musí se stimulovat mluvením nebo dotýkáním, jsou závislí na kompletní péči druhých. Je vhodné jejich umístění do ústavu sociální péče.

Jiná mentální retardace (F78)

Jestliže není možno změřit stupeň intelektu podle obvyklých metod a mají další somatické poškození (nevidomost, nedoslýchavost, autismus, poruchy chování, těžké tělesné postižení), patří do této skupiny.

Nespecifikovaná mentální retardace (F79)

Do této kategorie patří jedinci, u nichž je mentální retardace prokázána, ale nelze je zařadit do jiných kategorií mentálních retardací. Tito jedinci nemají organické poškození mozku, patří sem jedinci, u kterých se jejich psychika nemohla normálně rozvíjet. Patří sem jedinci s výchovnými problémy z velmi špatného sociálního prostředí, bývají zanedbaní a trpí smyslovými vadami.¹

1.1 Diagnostika mentálního postižení

Stanovení diagnózy, která je výsledkem diagnostiky, je dlouhodobý proces, který ovlivňují rodinné a životní podmínky dítěte. Na určení diagnózy je potřeba vyšetření neurologické, psychologické a psychiatrické. Podílí se na ní odborníci (sociální pracovníci, speciální pedagogové, lékaři, psychologové, ...). Podle určení diagnózy se odvíjí výchova a vzdělávání jedince. Velmi důležitá je rodinná a osobní anamnéza. Může vyjít najevo i psychosociální postižení.

Důležitou složkou je také dlouhodobé pozorování dítěte v jeho přirozených podmínkách. Je mnoho dílčích částí, které musí psychologové, neurologové a psychiatři vytvořit. Jsou dostupné různé testy, které jsou ke správnému určení diagnózy potřeba. Hlavní jsou dílčí testy inteligence. Tato vyšetření se provádějí v pedagogicko-psychologických poradnách a ve speciálně pedagogických centrech. Zde se zjišťují schopnosti psychomotorické, rozumové a mentální. Diagnostikou se odborníci zabývají již v raném a předškolním věku, v období školního věku, v období dospělosti i v období stáří. U diagnostiky mentálně postižených jedinců by se mělo přihlížet i k jejich schopnostem. Mohou být objeveny nějaké vlohy, které posunou

¹ ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-889-0.

jedince ve vývoji. Základním požadavkem je kvalita metod, která je potřeba k objektivnímu posouzení stavu jedince. Patří sem i metody obecné, které shromažďují data o vyšetřovaném jedinci, sociálním prostředí, škole, pracovišti a rodině, ve které žije.

Rodinná anamnéza

- údaje o rodičích, sourozencích, prarodičích, v některých případech i o ostatních předcích.

Osobní anamnéza

- navazuje na anamnézu rodinnou.

- zde jsou údaje o vyšetřovaném jedinci v období prenatálním, perinatálním a postnatálním, z raného dětství, předškolního věku, školního věku, adolescence, až po současnost.

- údaje o prodělaných chorobách, operacích, alergiích, úrazů, užíváním léků atd.

- součástí metody je vyšetření školního prostředí, později pracovní prostředí a partnerské vztahy.

Katamnéza

- zkoumá příčiny znovuoobjevení nežádoucích projevů jedince.²

² PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-65-6.

1.2 Příčiny mentálního postižení

1. Prenatální

- příčiny, vznikají v době od početí do narození.
- zahrnují genetiku.
- toxiny během těhotenství - alkohol, drogy cigarety.
- nemoci, infekce - toxoplazmóza, zarděnky, pásový opar.
- nevhodné stravování matky.

Blastopatie

- poškození zárodku, které může být vyvoláno infekčním onemocněním, nesprávnou výživou nebo rentgenovým zářením, což vede k vytvoření nejrůznějších syndromů.

Embryopatie

- poruchy zárodku od 15. dne do konce 3. měsíce těhotenství. Tyto poruchy vznikají v průběhu organogeneze. Příčinou může být emocionální zátěž matky, nedostatečná strava, důsledky škodlivých léků a diabetes matky.

Fetopatie

- období po 3. měsíci těhotenství, kde škodlivina může zastavit další vývoj orgánu. Zvláště mozku, kde jsou hlavní příčinou nemoci matky (infekce, intoxikace).

2. Perinatální

- příčiny, které se vyskytují před porodem, v průběhu porodu a těsně po něm. Patří k nim porodní poranění v důsledku nedostatku kyslíku, pupečnickové problémy, poruchy krevního oběhu, hypoxie - nedostatek kyslíku, novorozenecká žloutenka, poškození centrální nervové soustavy, porodnická traumata, poranění hlavy, nízká hmotnost novorozence.

3. Postnatální

- příčiny, které vznikají po narození, sem můžeme zařadit např. biologické postnatální poškození - zánět mozku způsobený mikroorganismy.

Fyzikální

- poškození stlačením hlavičky a následným krvácením do mozku, nedostatkem kyslíku a ionizujícím zářením.

Chemické

- poškození vzniklé požitím léků, drog, alkoholu apod.

Biologické

- poškození vzniklé zarděnkami, viry, mikrobi

Snížení intelektových schopností může způsobit sensorická, citová deprivace, zneužívání a zanedbávání dětí, životní prostředí.

Velké množství postižení má neurčený původ. Mezi nejvýznamnější faktory patří genetika, metabolické poruchy a vlivy prostředí. Klinická pracoviště jsou již vybavena počítačovými tomografy, které by měli dopomáhat k odhalování dalších možných příčin mentální retardace.³

³ LUDÍKOVÁ, Libuše. *Kombinované vady*. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1154-7.

1. 3 Genetika mentálního postižení

„Žádný viník ani prostá a snadno zjiřitelná příčina však obvykle neexistují“.
(Švarcová, 2011, str. 41)

S mentální retardací jsou spojeny některé genetické poruchy, chronické zdravotní potíže a zpožděný vývoj. Lidské tělo je složitý organismus, a proto neexistuje jednoduchá odpověď na otázku, co způsobuje mentální retardaci. Mentální retardace se může přisuzovat všem podmínkám, které narušují vývoj mozku před narozením, při porodu anebo v dětství.

Možnost narození s mentální retardací nebo její vznik později v životě může být způsoben mnoha faktory, které jsou nezávislé na našem genetickém založení, ale také možnými vlivy a faktory prostředí. Tyto faktory mohou být různé, užívání drog, nevhodná výživa, chudoba a kulturní deprivace.⁴

⁴ ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-889-0.

Prevence mentálního postižení:

Primární prevence znamená zamezení vzniku postižení intelektového, psychického, smyslového. Sekundární prevence se snaží zabránit, aby vada způsobila omezení, či postižení. Některým typům mentální retardace lze předcházet pomocí genetického poradenství. Další možností je preventivní prenatální vyšetření, které zjišťuje, zda má matka adekvátní výživu, netrpí vysokým krevním tlakem. Sleduje vícečetná těhotenství, zda neprodělala infekce (zarděnky, toxoplazmózu, herpes, syfilis). Matka se snaží vyvarovat úrazu, drogám a nadměrné konzumaci alkoholu, velké nebezpečí je u nedonošených dětí.

Nepodceňujeme ani dětské nemoci, včetně infekcí (meningitida, encefalitida, černý kašel, plané neštovice), otravy olovem, poranění hlavy, nádory na mozku, srdeční problémy a problémy s dýcháním.

Včas se snažíme řešit psychosociální faktory, včetně chudoby a rodičovské neurózy nebo jiné duševní zdravotní problémy matky.

Po narození dítěte, může být snížena mentální retardace tím, že matka dodržuje správnou výživu pro kojící matky, vyhýbá se nebezpečnému životnímu prostředí, dítěti poskytuje emocionální a sociální stimulaci.⁵

Komunikace a sociální vztahy mentálně postižených:

Komunikace s mentálně retardovanými závisí na socializaci a rozvoji komunikačních kompetencí. Mají problémy v porozumění se vyjadřovat. Jejich komunikace s druhými osobami je méně empatická a trvá kratší dobu. Stereotypní chování se projevuje již v dětském věku. Dávají přednost lidem, které znají, a kteří se chovají pro ně stereotypně.

Obtížně chápou sociální interakce lidí. Je to také způsobeno izolací od vrstevníků, kteří je nechápou. Může u nich trvat déle rozvoj sociálních dovedností. Jsou schopni

⁵ ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-889-0.

zvládnout sociální návyky a komunikaci, proto je vhodné, aby navštěvovali předškolní a školní zařízení.

Porucha myšlení, řeči a učení:

U jedince s lehkou mentální retardací dosáhne myšlení konkrétních logických operací. Má vlastní pohledy na situace, potřeby a pocity, od kterých se nemůže odpoutat. Schopnost myšlení závisí na stupni postižení. Jejich myšlení je stereotypní a ulpívavé. Ulpívavost pramení z neznámých situací a lidí. Jsou schopni se mechanicky naučit určitá pravidla, ale k problémům jsou pasivní.

Jejich řeč je formálně i obsahově postižená. Koordinace mluvidel a zhoršená sluchová diferenciací jim neumožňuje zpětnou vazbu. Slovní zásoba je omezená, proto často neporozumí sdělení. Nechápují ironii, metafory, slovní obraty apod. Vyjadřují se velmi jednoduše krátkými větami.

Omezena je i schopnost učení. Problémem je porucha paměti, koncentrace a pozornosti. Učí se mechanicky, nejlépe za pomoci dalšího člověka a odměn, kde převažuje jídlo. Při učení je nutná zpětná vazba a pochvala.⁶

⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

2 ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ

Zraková vada ovlivňuje osobnost člověka, jeho fyzický a psychický vývoj. Dítěti chybí určité zkušenosti a fyzický vývoj je pomalejší. Zrak je nejdůležitějším smyslem pro člověka, získáváme jím asi 80 - 90% informací. Zrakové omezení ztěžuje orientaci a dlouhodobé nebo trvalé postižení omezuje komunikaci, kognitivní funkce, orientaci v prostoru, samostatný pohyb, psychické vnímání a sociální existence. S nevidomými bychom měli jednat přirozeně, zdravit první, podat ruku, což nahrazuje oční kontakt, neodvracet tvář, bez jeho vědomí nemanipulovat s jeho věcmi.

„Nevidomí mají problémy získávat informace z okolního světa zrakovou cestou a převážně využívají kompenzační smysly“. (Hamadová, 2007, str. 39)

Jestliže jedinci nepostačuje optická korekce a zraková vada mu komplikuje život při běžných každodenních činnostech, můžeme diagnostikovat zrakové postižení určitého stupně. Příčiny zrakových vad mohou být vrozené a získané. Mezi vrozené vady patří vady dědičné.⁷

2. 1 Diagnostika zrakového postižení

Klasifikace zrakových vad

Podle postižených zrakových funkcí:

- snížení zrakové ostrosti
- omezení zorného pole
- poruchy barvocitu
- poruchy akomodace (refrakční vady)
- poruchy zrakové adaptace
- poruchy okohybné aktivity⁷

⁷ VÍTKOVÁ, Marie, ed. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a speciální*. 2. rozšíř. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-071-9.

Podle stupně zrakového postižení

- slabozrakost
- zbytky zraku
- nevidomost

Podle doby vzniku

- vrozené
- získané

Podle etiologie

- orgánové
- funkční

Klasifikace WHO (Světové zdravotnické organizace)

- kategorie 1: střední slabozrakost
- kategorie 2: silná slabozrakost
- kategorie 3: těžce slabý zrak
- kategorie 4: praktická nevidomost
- kategorie 5: úplná nevidomost

Slabozrakost:

- nezvratný pokles zrakové ostrosti na lepším oku, nebo je zorné pole zúženo na 20 stupňů bilaterálně bez ohledu na centrální zrakovou ostrost. Slabozrakost můžeme ještě rozdělit na slabozrakost lehkou a střední a slabozrakost těžkou.

Jedinec, který je slabozraký, má problémy s orientací v prostoru i při samostatném pohybu. Je to orgánová porucha zraku a jedinci činí problémy v běžném životě.

Při výchově a vzdělávání respektujeme jejich pomalejší psychomotorické tempo, sníženou dobu koncentrace, pozornosti. Jsou lehce unavitelní. Musí mít omezenou tělesnou námahu, utvořeny podmínky pro zrakovou hygienu a dostatek světla. Je dobré

střídání práce na blízko a do dálky, zkrátit dobu práce, používat optické pomůcky a metod práce se slabozrakými.⁸

Praktická nevidomost:

- pokles centrální zrakové ostrosti 3/60 - světlocit
- binokulární zrakové pole menší než 10, ale větší než 5 stupňů kolem centrální zrakové ostrosti.

Skutečná nevidomost:

- pokles centrální zrakové ostrosti pod 1/60 - světlocit
- binokulární zrakové pole 5 stupňů a méně i bez porušení centrální fixace.

Plná slepota:

- světlocit s chybnou projekcí až do ztráty světlocitu.

Zbytky zraku:

Osoby se zbytky zraku jsou velmi specifická skupina. Tito lidé mají rozdílné možnosti. Zrak je omezen, deformován, což vede k narušení představ o světě. Je narušena oblast získávání informací, a to omezuje jedince při výběru vzdělávacích institucí a následně i k výběru zaměstnání.

U tohoto zrakového postižení je narušena orientace a pohyb, protože zde není dostatek informací pro bezpečný pohyb. Žáci ve škole se učí číst pomocí optických pomůcek i klasickým způsobem, nebo se učí psát bodovým písmem. Je potřeba například televizní lupa. Při sebeobsluze jsou možnosti omezeny. Tito lidé jsou rychleji unavitelní a může to vést k psychické zátěži.⁹

⁸ HAMADOVÁ, Petra, KVĚTOŇOVÁ-ŠVECŮVÁ Lea, NOVÁKOVÁ, Zita. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-159-1.

⁹ VALENTA, Milan. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0602-6.

Nevidomost:

Osoby nevidomé nemohou získávat informace prostřednictvím zraku. Musí využívat náhradní smysly, hlavně hmat a sluch. Je zde nutná potřeba kompenzačních pomůcek k rozvíjení sebeobsluhy, prostorové orientace, vzdělávání, samostatného pohybu a trávení volného času nevidomých osob.

Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené:

- pomůcky pro informatiku a komunikaci (např. psací a čtecí stroje),
- Braillový displej (speciální přídavné zařízení k počítači)
- pomůcky pro orientaci (např. bílé hole),
- pomůcky pro každodenní život (např. ozvučené hodinky, kalkulačka se zvětšeným displejem, diktafon, ozvučený mobilní telefon),
- hračky a hry, sportovní potřeby a pomůcky (např. tandem)
- nářadí, nástroje, přístroje a přípravky pro řemeslné práce a výrobní činnosti,
- pomůcky pro vzdělávání (např. lupy, kamerové zvětšovací kamerové lupy, Pichtův psací stroj, Braillová tiskárna),
- trenažéry na výcvik kompenzačních zručností,
- pomůcky pro diagnostiku.¹⁰

2. 2 Příčiny zrakových vad

Pro diagnostiku zrakových vad je důležitá doba, kdy vznikly. Podle oftalmologické literatury se vady dělí na vrozené, dědičné a získané.

Vrozené vady

Jsou zjištěny u 2 % novorozenců, nebo v průběhu dalšího života, jestliže nebyla vada odhalena při narození. Jsou patologickými jevy a zapříčiňují různé vývojové anomálie oka. Záleží na zdravotním stavu matky, stáří matky a škodlivinách.

¹⁰ HAMADOVÁ, Petra, KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ Lea, NOVÁKOVÁ, Zita. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-159-1.

- exogenní vlivy

Jsou to vlivy fyzikální, mechanické a chemické, poruchy výživy, poruchy metabolismu matky, virová onemocnění matky, mechanické poškození plodu.

- endogenní

Jsou to dědičné příčiny, které tvoří asi 20 % vad

Získané vady

Ty často vznikají působením nemocí, např. diabetes, angíny, revmatická onemocnění, roztroušená skleróza, tuberkulóza, po úrazu.¹¹

¹¹ HAMADOVÁ, Petra, KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ Lea, NOVÁKOVÁ, Zita. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-159-1.

2. 3 Genetika zrakového postižení

Hraje zde velkou roli dědičnost. Vlivy různých exogenních činitelů - teratogenů v průběhu gravidity, porodu, či po porodu může vést k retinopatii nedonošených. Patří sem astigmatismus, vrozený glaukom, albinismus, vrozený šedý zákal, retinoblastom. Jsou jedinci, kteří mají vrozené kombinované zrakové postižení a jedinci, kteří jednu nebo více vad získali. Vliv zrakové vady na jedince s jiným postižením je velmi specifický a vzniká nová kvalita postižení. Velkou roli hraje špatný vliv životního prostředí.¹²

¹² HAMADOVÁ, Petra, KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ Lea, NOVÁKOVÁ, Zita. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-159-1.

3 MOŽNOSTI STŘEDOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

V této kapitole se věnuji vzdělávání žáků a studentů s mentálním a zrakovým postižením. Speciální školství je dnes na velmi vysoké úrovni. Jsou různé metody, jak pomoci a zjednodušit život těmto dětem.

3. 1 Kariérní poradenství

Kariérové poradenství je systém poradenských služeb, jejichž cílem je pomáhat jednotlivcům jakéhokoliv věku při rozhodování v otázkách vzdělávání, profesní přípravy, volby zaměstnání a rozvoji kariéry v jakékoli fázi jejich života.

Je to individuální nebo skupinové poradenství, které je zaměřené na volbu vzdělávání a profesní dráhy, na volbu prvního zaměstnání, na změnu zaměstnání, na další vzdělávání (vzdělávání dospělých, celoživotní vzdělávání) a na návrat do pracovního procesu. Kariérového poradenství je poskytováno v rezortu školství (výchovní poradci, školní psycholog, školní speciální pedagog, pedagogicko-psychologické poradny). Sleduje informace poradenské, motivační, diagnostické, vzdělávací a má za cíl pomáhat jedinci o dalším vzdělávání a jeho profesní dráze.

Výchovní poradci:

Pracují na všech typech a stupních škol a plní úlohy pedagogicko-psychologické poradny v oblasti výchovy a vzdělávání. Zabývají se také výchovou a vzděláváním jedinců se specifickými vzdělávacími potřebami a dětí nadaných. Poskytují individuální konzultace pro rodiče, zákonné zástupce a studenty ohledně jejich dalšího vzdělávání a volby povolání. Mají v péči studenty s výchovnými problémy, poruchami chování a řeší jejich náročné životní situace. Rodičům a zákonným zástupcům poskytují návrhy na další vyšetření do pedagogicko-psychologických poraden a speciálních pedagogických center. Podílejí se na tvorbě individuálního vzdělávacího plánu studentů se specifickými vzdělávacími potřebami a plán kontrolují. Stále se vzdělávají a své služby doporučují rodičům a zákonným zástupcům apod.

Školní psychologové, školní speciální pedagogové:

Poskytují psychologické poradenské služby studentům, zákonným zástupcům a učitelům v oblasti výchovy a vzdělávání. Provádějí depistáže a diagnostiku u studentů se specifickými poruchami učení, pomáhají studentům a zákonným zástupcům při řešení výukových, výchovných a osobních problémů. Sledují klima třídy, pomáhají učitelům při vhodných výchovných a vyučovacích metodách

Pedagogicko-psychologické poradny:

Zajišťují připravenost dětí na povinnou školní docházku z hlediska psychologického vývoje, potom vydávají posudek. Zákonným zástupcům a řediteli školy doporučují nejvhodnější zařazení žáka do příslušné třídy a školy vhodné pro jeho vzdělávání. Spolupracují při přijímacích a výběrových řízeních žáků do škol. Ve školách, které nejsou zřízeny pro žáky se zdravotním postižením, zajišťují speciální vzdělávací potřeby.

Poskytují metodickou, informační a vzdělávací činnost pro rodiče a pedagogy. Na základě specializovaných odborných vyšetření vypracovávají odborné posudky. Pro žáky, zákonné zástupce a pedagogické pracovníky poskytují poradenství ohledně školního neúspěchu nebo při problémech v osobnostním a sociálním vývoji. Zajišťují prevenci sociálně patologických jevů.

Speciálně pedagogická centra:

Jsou většinou při speciálních školách. Připravují žáky se zdravotním postižením na povinnou školní docházku a zajišťují jejich speciálně vzdělávací potřeby. Pro tyto žáky zpracovávají podklady k jejich integraci. Vytvářejí komplexní speciálně pedagogickou a psychologickou diagnostiku. Pomáhají žákům při integraci do předškolního zařízení, základních škol a středních škol. Zapůjčují rehabilitační a kompenzační pomůcky. Zpracovávají návrhy na individuální vzdělávací plány. Podporují žáky pro optimální psychomotorický a sociální vývoj se zaměřením na celou rodinu. Provádí kariérové poradenství a zapůjčují odbornou literaturu. Personál tvoří psycholog, speciální pedagog a sociální pracovník.

Střediska výchovné péče:

Jejich funkcí je předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů v chování dětí a mládeže a narušení jejich zdravého vývoje. Pomáhají zmírňovat nebo odstraňovat příčiny a důsledky poruch již vzniklých ke zdravému osobnostnímu vývoji. Poskytují některé informační služby dětem, mladistvým a rodičům. Pečují o mladistvé narkomany a alkoholiky, po ukončení ústavní výchovy pomáhají při adaptaci a integraci jedince do společnosti. Poskytují okamžitou pomoc. Dalším personálním obsazením je psychiatr, speciální pedagog, vychovatel a psycholog.

Institut pedagogicko-psychologického poradenství:

Zajišťují další vzdělávání poradenských pracovníků. Provádějí průzkumy a analýzy poskytování poradenských služeb a pedagogicko-psychologického vzdělávání. Zpracovávají informace o službách pedagogicko-psychologického, speciálně pedagogického, výchovného a kariérového poradenství ve školství a informace soustřeďují. Připravují a vydávají informační materiály a metodické publikace z oblasti poradenství ve školství.¹³

¹³ PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-65-6.

3. 2 Profesní vzdělávání

Žáci s mentálním a zrakovým postižením po ukončení základní školní docházky mohou studovat na středním odborném učilišti nebo na střední škole. Tyto školy jsou přizpůsobeny k jejich vzdělávání, protože tam učí pedagogové, kteří jsou způsobilí na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Tyto školy nabízí mnoho oborů po jejichž absolvování jsou žáci schopni najít práci v oboru nebo jít na vysoké školy.

Praktické školy jednoleté:

Pro žáky se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, vícečetným postižením nebo autismem. Poskytují střední vzdělání, žáci si mohou prohlubovat a rozšiřovat své teoretické a praktické vzdělání, které bylo dosaženo v průběhu povinné školní docházky. Ve vzdělání musí být respektovány fyzické, psychické a sociální možnosti žáků a jejich individualita. Ke vzdělání se přijímají žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku v základní škole speciální, samostatně zřízené základní škole pro žáky se zdravotním postižením a základní vzdělávání na základní škole a nemohou se z vážných důvodů vzdělávat jinde. Na konci studia vydávají doklad, kterým je vysvědčení o závěrečné zkoušce.

Cílem těchto škol je rozvíjení a upevňování klíčových kompetencí žáků, zkvalitnit jejich vědomosti a dovednosti, formovat je k tvořivému myšlení, rozvíjet jejich duševní a tělesné schopnosti, odpovědnost, plnění svých povinností a pravidel, zlepšovat vztahy k okolí a k lidem, směřovat je k osvojování poznatků a pracovních postupů a připravovat je k vykonávání pracovních činností podle jejich schopností.

Praktické školy dvouleté:

Praktická škola Jaroslava Ježka je pro zrakově postižené v Praze, jedná se o dvouletý vzdělávací program, který je ukončen závěrečným vysvědčením. Vzdělání zde mohou získat žáci se středně těžkým mentálním postižením, s lehkým mentálním postižením a jeho kombinace dalšího zdravotního postižení. Žákům je zde poskytnuto odborné vzdělání a manuální dovednosti v oboru podle zaměření profesní přípravy zaměřeného na jejich profesní uplatnění.

Ke vzdělání se přijímají žáci, kteří splnili povinnou školní docházku v základní škole speciální, nezískali základní vzdělání v základní škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením a ze zdravotních důvodů se nemohou vzdělávat v jiných typech škol. Na konci studia se vydává doklad, kterým je vysvědčení o závěrečné zkoušce.

Absolvent je připraven na jednoduché pracovní činnosti v oblasti výroby a služeb, případně může pokračovat v dalším vzdělávání.

Odborná učiliště:

Pro méně úspěšné absolventy základních škol, nebo po ukončení praktických škol. Je vhodná pro žáky se zdravotním postižením a snížených intelektových schopností. Žáci jsou připravováni na pomocné práce, pro vytváření komunikace se zaměstnavatelem a okolím. Žákům se prohlubuje kvalifikace. Ve výuce je kladen důraz na osvojování a upevňování získaných zkušeností. Studium trvá 2 nebo 3 roky.

Střední školy:

Střední odborná škola a Mateřská škola Aloyse Klara v Praze - vzdělávání pro dívky a chlapce v různých oborech, tato škola je pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. Žáci na středních školách získají potřebné vzdělání a dovednosti, učí se rozvíjet své komunikační schopnosti, pracovat ve skupině, ve dvojicích či samostatně, uvědomovat si svou vlastní roli a identitu, prosazovat vlastní názor, respektovat odlišnost jiných lidí apod. Přijímají se žáci s ukončenou základní školní docházkou, žák musí vyhovět přijímacímu řízení a musí být zdravotně způsobilý pro daný obor, ve kterém se chce vzdělávat. Na konci studia mohou žáci dostat výuční list, nebo složit maturitní zkoušku. Jestliže žáci mají individuální vzdělávací plán z odborného předmětu a technologie, nedostanou výuční list, pouze potvrzení o absolvování studia. Žáci se mohou ucházet o zaměstnání v oboru nebo mohou na škole dále studovat. Žáci s mentálním a zrakovým postižením mohou najít zaměstnání ve chráněných dílnách, chráněných pracovištích, výrobních družstvech apod.

Obchodní akademie:

Obchodní akademie a obchodní škola pro zrakově postižené v Praze. Obory vzdělávání: Sociální činnost, Obchodní akademie, Gymnázium, Obchodní škola

Gymnázium:

Gymnázium pro zrakově postižené, se specifickými vzdělávacími potřebami.

Konzervatoř:

Konzervatoř a ladičská škola Jana Deyla v Praze. Obory jsou zakončeny závěrečnou zkouškou či maturitou. Může se zde studovat hra na dva hudební nástroje, nebo hra na jeden hudební nástroj a zpěv.

Vysoká škola:

Studenti se zrakovým postižením mohou studovat i na vysoké škole.¹⁴

Další vzdělávání**Večerní školy:**

Zřizovateli jsou občanská sdružení, iniciátory jsou často rodiče a pracovníci ústavů sociální péče, kteří chtějí své klienty dále vzdělávat a rozvíjet.

Jsou pro absolventy základních škol speciálních a praktických a tito žáci nemohli ze zdravotních důvodů školu studovat.

Večerní školy napomáhají k rozvíjení komunikačních schopností, k opakování učiva pro lepší zapamatování, práci na počítači, k dalšímu rozvoji pro osoby s mentálním postižením, k výuce taneční, dramatické, hudební a tělesné výchově, k trávení volného času.

¹⁴ HAMADOVÁ, Petra, KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ Lea, NOVÁKOVÁ, Zita. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-159-1.

Kurzy:

Zprostředkovávají základní školy praktické a speciální, jsou pro doplnění vzdělání a navštěvují je také jedinci ústavů sociální péče, kteří nemohli s ohledem na mentální postižení své vzdělání započít.¹⁵

¹⁵ PIPEKOVÁ, Jarmila, ed. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.

3. 3 Střední škola

Na Střední škole a Mateřské škole Aloyse Klara jsou pro žáky se specifickými poruchami učení přizpůsobeny nematuritní a maturitní obory, kde se mohou vzdělávat. Škola je bezbariérová, s plošinou a výtahem. Je moderní s velkou zahradou, kde jsou dvě venkovní učebny. Pro studenty je k dispozici horolezecká stěna, beachvolejbal, hřiště na malou kopanou, krytá hala, tenisové hřiště a běžecká dráha. Mimopražští studenti mohou být ubytováni na internátě, kde jsou počítače, velká televize, zařízení klubovny a hudebna. Škola zajišťuje také celodenní stravování. Každoročně se jezdí na psychologicko-adaptační kurzy, lyžařské výcviky a turistické kurzy, které jsou zaměřeny na sport. Dřívější název školy byl Střední odborné učiliště pro zrakově postiženou mládež Aloyse Klara.

Na této škole se vzdělávají studenti se specifickými vzdělávacími potřebami. Škola žáky vzdělává podle rámcově vzdělávacího programu. Vypracovává ho vyučující daného předmětu. Žáci se zdravotním postižením se mohou vzdělávat podle individuálního vzdělávacího plánu, který umožňuje žákovi pracovat podle svých schopností a možností. Žák je hodnocen individuálně a velkou roli zde hraje motivace žáka. Žáci se mohou učit bez stresu, mají větší motivaci, dobře na žáka působí pomoc učitele a má pocit, že učivo lépe zvládne. Do přípravy se mohou zapojit i rodiče.¹⁶

3. 4 Středoškolské obory

Obory školy:

Zpracovatel přírodních pletiv (33 - 58 - E/01)

Textilní a oděvní výroba (31 - 57 - E/01)

Keramická výroba (28 - 57 - E/01)

Výrobce a dekorátér keramiky (28 - 57 - H/01)

¹⁶ ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. Praha: Portál, 2001. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-544-x.

Knihář (34 - 57 - H/01)

Čalouník (33 - 59 - H/01)

Rekondiční a sportovní masér (69 - 53 - H/01)

Masér sportovní a rekondiční (69 - 41 - L/02)

Masér sportovní a rekondiční (69 - 41 - L/51)

Podnikání (64 - 41 - L/51)

Textilní výtvarnictví (82 - 41 - M/14)

Zpracovatel přírodních pletiv:

Na tomto oboru studují studenti, kteří jsou absolventy základní školy praktické nebo základní školy speciální. Studenti jsou zde se zrakovým, mentálním, tělesným nebo sluchovým postižením.

Ve třídě je asistent pedagoga, který pomáhá ve výuce, chodí s vozíčkáři na toaletu, vozí je do jídelny a do dalších učeben po škole. Ve třídě vládne příjemné klima, studenti si povídají o práci a navzájem se podporují. Pedagog udržuje ve třídě uvolněné napětí.

Odborný výcvik je vyučován ve velkých dílnách, které jsou vyzdobeny výrobky, které jsou podnětné pro studenty k jejich práci. Vše, co vyrábí, vidí kolem sebe nebo si výrobky mohou osahat, což je pro zrakově postižené studenty velmi důležité.

Košikářství je jedním z nejstarších řemesel na světě, jež v podstatě v nezměněné formě přetrvává do současnosti. Postup pletení koše vychází z textilních řemesel, především z tkaní a pletení. K výuce košíkářského řemesla používají studenti převážně pedig pro jeho výborné vlastnosti, v malém množství také vrbové proutí a různé zdobné materiály, jako například mořskou trávu, kukuřičnou šňůru apod.

Textilní a oděvní výroba:

Tento obor je pro studenty se zrakovým, sluchovým, tělesným či mentálním postižením. Pedagog udržuje ve třídách a dílnách vhodné klima třídy. Studentů bývá ve třídě kolem osmi.

Textilní dílna je vybavena šicími stroji, pletacím a tkalcovským čtyřlístým strojem, menším stužkovým stavem, vertikálním člunkovým stavem, obnitkovacím strojem, žehličkou a prknem. Po stěnách visí výrobky, které napomáhají studentům při práci. Vidí je a mohou si je osahat, což pomáhá při práci, protože si vše umí lépe představit.

Studenti vyrábí různé polštářky, hračky, tašky, jednoduché oblečení, koberečky, ozdoby apod.

V této třídě je asistent pedagoga, který studentům pomáhá navlékat nitě, přehazovat pletací přízi, stříhat nůžkami látku apod.; doprovází je, kam potřebují. V technologii materiálů se učí, z čeho jsou jednotlivé druhy látek vyrobeny.

Keramická výroba:

Na obor Keramická výroba se hlásí studenti se zrakovou, sluchovou, tělesnou vadou nebo mentální vadou.

Ve třídě bývá kolem osmi žáků a pomáhá asistent pedagoga. Přípravuje studentům nástroje, nářadí, hlínu, glazury, engoby a pomáhá s přidržováním výrobků. Pomáhá vozíčkářům pohybovat se po škole, vyváží je výtahem do poschodí a na toalety.

Dílny jsou umístěny v přízemí, jsou světlé a prostorné. Studenti vyrábí různé užitkové předměty - hrnky, vázy, misky, mísy a různé nádoby, při kterých se využívají různé techniky výroby a zdobení, plastiky, figurky apod. V jedné dílně, která je k tomu určena, se výrobky glazují, v další dílně je pět hrnčířských kruhů, kde se studenti učí točit.

Knihař:

Na tento obor nastupují žáci s tělesným, zrakovým nebo mentálním postižením a se specifickými poruchami učení a chování. Klima v této třídě narušuje žák, který má často špatnou náladu a těžce uznává autority. Studuje zde asi pět žáků.

V knihařské dílně je také potřeba asistenta pedagoga, který žákům dopomáhá při obsluhování rezačky a dalšího nářadí.

V dílnách knihařů v prvním patře jsou police s různými druhy knih, jak velmi starých, tak i nových, různé sešity, bloky, brožury a různé vazby. V této dílně se využívá nářadí - řezací stroj, různé knihařské nože, nůžky, řezák, pilky, plech, dláta, kleště, rašple, šídlo apod.

Čalouník:

Tento obor navštěvují studenti s různými specifickými poruchami učení, s lehkou mentální retardací a neslyšící.

Ve třídě studuje kolem devíti studentů. Klima třídy je příjemné a studenti se mohou dobře soustředit na práci.

Dílny jsou vybaveny náradím, nástroji, měřidly, katalogy výrobců čalouněných doplňků, vzorníky látek, šicími stroji, stříhacími stroji, rozvlákňovacím strojem a sponkovacími pistolemi. Na stěnách visí obrazy s fotkami historického a současného nábytku apod.

Rekondiční a sportovní masér:

Obor je pro žáky se zrakovou vadou nebo specifickými poruchami učení a chování. Tento obor navštěvuje asi čtrnáct žáků, které masérství zajímá, baví a chtějí se mu věnovat i v zaměstnání. Dle potřeby je ve třídě tlumočnick do znakového jazyka.

Učebny jsou vybaveny pro výuku masérských praktik. Jsou zde masérská lehátka, sauna, vana na umytí, SOLUX lampy, přípravné stoly pro různé pomůcky - emulze, léčebné masti, lávové kameny, přípravky na medovou a čokoládovou masáž, oleje, baňky apod.

Na stěnách visí obrazy, které napomáhají žákům při výuce. Je zde velký model kostry člověka, velký model svalů člověka, různé plakáty s reflexní masáží, s lymfatickou masáží a různé fotky postupu práce při masáži.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍLE A HYPOTÉZY

Cílem výzkumu je analyzovat na základě dotazníkového šetření situaci jedinců s mentálním nebo zrakovým postižením na trhu práce, zjistit preference, jejich platové ohodnocení a uplatnění na studovaných oborech. Dále zjistit, jaká je prognóza jejich pracovního uplatnění.

Do bakalářské práce jsem zvolila následující metody a techniky – analýza pracovního uplatnění ve formě tzv. SWOT analýzy, dotazníkové šetření a případové studie. Informace jsem získala od absolventů školy, přičemž některé jsem musela navštívit osobně a jiní dotazník vyplnili e-mailem. Tuto metodu jsem zvolila proto, abych měla co nejvyšší počet respondentů a zajistila co největší časovou efektivitu.

V práci testuji hypotézu, že jsou sledovaní jedinci schopni si snadno najít práci, dobře a rychle se začlenit do pracovního kolektivu, zvyknout si na nové pracovní prostředí a pobírají dostatečnou mzdu. Na základě komplexního dotazníkového šetření zjišťuji, zda se taková hypotéza blíží realitě.

5 METODY VÝZKUMU

V bakalářské práci budu nejdříve sledovat metodou pozorování tři žáky na oborech Střední školy Aloyse Klara, jak se potýkají ve svém oboru se vzděláváním a jejich profesní přípravu.

Také sleduji absolventy Střední školy Aloyse Klara podle dotazníkového šetření. Pro výzkum byl vytvořen dotazník, který bylo nutno vyplnit z důvodů zdravotního postižení některých jedinců manuálně. Vlastní dotazník obsahoval otázky uzavřené a polouzavřené, též byly využity matice a baterie otázek.

Respondenti se zrakovou vadou použili počítač s hlasovým vstupem, respondentům s mentální retardací pomáhali s vyplněním rodiče. Ve vstupní části se mohli respondenti seznámit s účelem mého výzkumu.

V šetření bylo použito jedenáct otázek a odpovídalo dvacet devět respondentů. Analýza výsledků je zhotovena grafy, podle odpovědí.

V práci testuji hypotézu, že jsou sledovaní jedinci schopni si snadno najít práci, dobře a rychle se začlenit do pracovního kolektivu, zvyknout si na nové pracovní prostředí a pobírají dostatečnou mzdu. Na základě komplexního dotazníkového šetření zjišťuji, zda se taková hypotéza blíží realitě.

SWOT analýza se používá nejčastěji v ekonomických oborech, nicméně ji lze aplikovat i v sociologických oborech. SWOT shromažďuje sledované proměnné a rozřazuje je do čtyř kategorií. Do kategorie S (z angl. *strength* = síla) spadají silné stránky sledovaného problému, například silnou stránkou nadnárodních korporací může být jejich značná finanční zajištěnost. Do kategorie W (z angl. *weakness* = slabina) spadají slabé stránky sledovaného problému, například nedostatečná kvalifikace zaměstnanců firmy. Do kategorie O (z angl. *opportunity* = příležitost) spadají vnější vlivy působící ve prospěch analyzovaných subjektů, například klidná politická situace napomáhá bezproblémovému prosazení na národním trhu. Do kategorie T (z angl. *threat* = hrozba) spadají vnější vlivy působící v neprospěch analyzovaných subjektů, například silná konkurence na národním trhu.

6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

Pro své vzorky jsem si vybrala tři studenty z různých oborů vyučovaných na Střední škole Aloyse Klara. Ke každému žákovi jsem napsala, jaké mohou být jeho pracovní příležitosti podle vykonávaného oboru na střední škole.

Pro obor Rekondiční a sportovní masér je vybrán student, jehož zrakové funkce jsou v pásmu nevidomosti. Pro obor Keramická výroba je vybrána studentka se středně těžkým mentálním postižením, zrakovou vadou a vadou řeči. Pro obor Knihař je vybrán student, jehož zrakové funkce jsou v pásmu těžké slabozrakosti.

Ondra:

Je chlapec s těžkým zdravotním postižením, jedná se o těžké zrakové postižení, zrakové funkce jsou v pásmu nevidomosti.

Žije s matkou, otcem a sestrou v úplné rodině. Matka i otec mají vysokoškolské vzdělání. Má mladší sestru, která navštěvuje gymnázium. Absolvoval povinnou školní docházku v běžné základní škole formou individuální integrace s dopomocí asistentky pedagoga.

Po skončení povinné školní docházky byl přijat na Konzervatoř Jana Deyla v Praze. Studoval obor Hudba, hra na pozoun. Z důvodu těžkého zrakového postižení měl první ročník studia rozložen do dvou let. Pracoval podle individuálního vzdělávacího plánu, který zohledňoval chlapcovy speciální vzdělávací potřeby. I přes tato opatření bylo jeho studium pro něj velmi náročné a zatěžující a po dvou letech nastoupil na doporučení školy na obor Hudebně kulturní činnost, jehož náročnost odpovídala jeho možnostem a schopnostem. Pro další vzdělávání si Ondra vybral Střední školu Aloyse Klara, obor Rekondiční a sportovní masér.

Ondra navazuje kontakt dobře, vyjadřuje se přiměřeně situaci, řeč je pomalejší, rozvláčná, v komunikaci je zdrženlivější, dokáže však přiměřeně zhodnotit problémy, se kterými se dlouhodobě potýká. Pracuje technikou bodového písma, používá notebook s hlasovým vstupem. Učební materiály dostává v digitální podobě. Jeho pracovní tempo je pomalejší, pro zvládnutí učiva potřebuje delší časovou dotaci a odpočinek. V sebeobsluze je samostatný, orientaci ve známém prostředí zvládá.

Rekondiční a sportovní masér:

Ondra navštěvuje třetím rokem obor Rekondiční a sportovní masér, který je tříletý, ukončený závěrečnou zkouškou a výučním listem. Masérna musí vyhovovat hygienickým normám, měla by být suchá, vzdušná, dobře větratelná. Teplota v místnosti by se měla pohybovat mezi 23 a 24°C. Kolem masérského stolu by měl být alespoň metr volný. Podlaha má být lehce omyvatelná. Také osvětlení místnosti má být dostatečné. Masáž je velmi fyzicky náročná činnost, kde je nejvíce namáhané svalstvo a klouby na rukou. Zátěž se přenáší i na další svaly, například na krku a zádech a na klouby horní končetiny. Při masáži se často stojí, takže zatěžujeme i svaly dolních končetin. Ondra musí mít čas na odpočinek, při práci potřebuje mít pomůcky k masáži vždy na svém místě, lehátko, převlečení a místo k masážím. Ve třídě je na masáži asistent pedagoga, který Ondrovi dopomáhá s přípravou pomůcek, slovního vedení a orientací v masérně i po chodbách.¹⁷

Ondra se vzděláním Rekondiční a sportovní masér má šanci na práci v oboru. Musel by mu však být přidělen pracovník, který ho bude delší dobu zacvičovat. Vzhledem k jeho unavitelnosti musí mít přestávky na odpočinek. I když má Ondra těžkou zrakovou vadu, je velmi citlivý k potřebám zákazníka. V rámci výuky chodil Ondra i na praxe do Masážních salonů. Byl by pro něj vhodný zkrácený pracovní úvazek.

Adéla:

Adéla má vícečetná postižení - středně těžké mentální postižení, vadu řeči a zrakovou vadu. Navštěvovala běžnou základní školu v místě bydliště s asistentem pedagoga, další její vzdělávání je na Praktické škole Vyšehrad, kde absolvovala dvouleté studium. Na radu speciálně pedagogického centra začala navštěvovat Střední školu Aloyse Klara, obor Keramická výroba.

Je z neúplné rodiny, žije se sestrou a matkou. Sestra chodí do mateřské školy. Oba rodiče mají středoškolské vzdělání s maturitou.

Dívka je stále dobře naladěná, ale je mírně nejistá. Navazuje kontakt, má zájem o komunikaci, která je verbální ve slovních spojeních či kratších větách. Řeč je hůře

¹⁷ ILKOVÁ, Eva. *Sportovní masáž*. Praha: Střední škola Aloyse Klara, 2008.

srozumitelná, ale disponuje adekvátní obsahem. Interakci přijímá dobře, dokáže v ní být iniciativní. Pro porozumění je nutné instrukce strukturovat, krokovat, velmi důležitá je zpětná vazba. Pracuje dobře, má snahu vyhovět. U Adély je nutná motivace, aktivace pozornosti a vedení. Má pomalejší psychomotorické tempo, často ulpívá na předchozích způsobech řešení, aktivitách a tématech. Při změně práce je potřeba akceptovat čas na orientaci v nových zadáních. Orientuje se v denních činnostech, částečně si pamatuje, co bylo, bude a co jí čeká. Má klesající schopnost krátkodobé paměti a koncentrace pozornosti.

Čte pouze po slabikách nebo hláskuje krátká slova. Čtenému textu nerozumí. Text čte ve velikosti 20 typografických bodů. Píše hůlkovým písmem, ale pouze podle předlohy. Pro početní operace využívá kalkulačku s podporou asistenta pedagoga. Velmi často ulpívá na tématech. Vyžaduje okamžitou odpověď, když není spokojena, žádá opakované vysvětlení, ujišťuje se o porozumění. Velmi dobře se orientuje ve svých aktivitách, má fixované dovednosti, které se týkají samoobsluhy a dílčích pracovních úkonů. Při komunikaci a při plnění sledu pracovních úkonů potřebuje povzbuzení, podporu a průběžnou pomoc.

Adéla je zařazena na obor Keramická výroba s asistentem pedagoga. Práce jí baví, je milá a pracuje velmi ráda. Práce s keramickou hlinou jí dodává pocit důležitosti.

Keramická výroba:

Adéla pracuje podle individuálního vzdělávacího plánu. Při práci potřebuje čas na výrobu výrobku. Má asistenta pedagoga, který jí pomáhá, když něčemu nerozumí, s voděním na toaletu, při přípravě a úklidu svého místa.

Dokáže vyrobit vysokou vázu z pruhů. Přinese si hlinu, položí na stůl hadr a pomocí dvou lišt válí plát, který s dopomocí asistenta nařeže na menší pruhy a vyříznou z plátu dno vázy. Měření dna vázy musí udělat asistent. Sama si vyrobí šlikr podle neustálého slovního doprovodu.

Pláty po ukázce asistenta si naškrábe a našlikruje. Pruhy musí Adéle nalepit asistent. Potom je schopna pruhy začistit. Při práci se neustále vyptává, kdy bude svačina nebo oběd, co říkali spolužáci apod. Když je váza dost vysoká, vezme si houbičku a vázu začistí, což provází její neustálé vyptávání, zda jí máme rádi, jestli to dělá dobře a

jestli už dostane prášek. Pamatuje si, co vyrábí a každý den se ptá, kdy už bude váza hotová. Svoje výrobky vyrábí o týden déle než ostatní žáci.

Někdy je unavená, a proto se jí musí měnit práce. Nejraději si maluje nebo začne vyrábět misku formováním do formy. Tato výroba ji moc baví, protože ji stihne vyrobít za dva vyučovací bloky, které trvají čtyři hodiny. Mezitím se ujišťuje, kdy dostane výrobky a kdy už bude hotová váza. K Adéle je potřeba velmi klidný přístup. Jelikož je ve třídě šest žáků, je to možné a asistent i učitel na ni mají čas.

Klima třídy je velmi příjemné a ostatní žáci mají Adélu rádi a už si zvykli jí vše vysvětlovat. Před nástupem do této třídy byla Adéla na jiném oboru, který ji nebavil, a byla často nemocná a měla různé psychosomatické problémy. Každý den nás všechny ujišťuje, že do školy chodí moc ráda.

Adéla pro své mentální, verbální a zrakové postižení nemá moc velkou šanci na její zařazení do pracovního procesu. Potřebuje k sobě asistenta, který jí bude pracovní postup neustále opakovat a dopomáhat s jemnou motorikou, kterou má dívka horší. Doporučila bych zařazení do chráněných dílen nebo podporovaného zaměstnání. Adéla potřebuje být začleněna mezi lidi. Bývá často nemocná a to, myslím, plno firem odrazuje. Měla by mít poloviční úvazek, protože se nedokáže déle soustředit a bývá unavitelná.

Tomáš:

Tomáš má diagnostikované těžké zrakové postižení, zrakové funkce jsou v pásmu těžké slabozrakosti, tělesné postižení na bázi DMO - negativní vliv na kvalitu jemné motoriky a trpí epilepsií.

Je z úplné rodiny, bez sourozenců. Matka má středoškolské vzdělání s maturitou a otec má vysokoškolské vzdělání.

Absolvoval základní školu a dále pokračoval ve vzdělávání na Praktické škole Jaroslava Ježka, praktické škole pro zrakově postižené, potom absolvoval Dvouletou obchodní školu GOA pro zrakově postižené v Praze, poté nastoupil na Střední školu Aloyse Klara, kde absolvoval obor Keramické práce, a nyní je na oboru Knihař.

Tomáš píše tiskacím písmem do širších tučných linek, zápis mu trvá velmi dlouho, text si přibližuje k očím. Počítač má velmi přiblížený k očím, čte velikost písma 28 typografických bodů. Speciální programy pro zrakově postižené nevyužívá.

Čte zvětšený text, ve škole i doma využívá digitální televizní lupu. Hrubá i jemná motorika je ovlivněna DMO, v prostoru se orientuje bez problémů, chodí po naučených trasách. Tomáš je často špatně naladěný a nemá rád, když ho učitel poučuje. Při práci je ve třídě asistent pedagoga, který pomáhá Tomášovi při obsluze strojů.

Knihař:

Tomáš pracuje podle individuálního vzdělávacího plánu. Jeho pracovní tempo je pomalé, má problémy s jemnou motorikou, proto musí být výuka přizpůsobena jeho možnostem a schopnostem. Učivo se mu musí redukovat, aby nebyl přetížen, neudávat časové limity při práci a výuce. Během výuky poskytovat Tomášovi odpočinek a hledat alternativní způsoby nácviku. Při práci na vyžádání pomáhá Tomášovi asistent pedagoga.

Tomáš dokáže vyrobit např. spisové desky se hřbetem, které zhotovuje ze dvou lepenkových přířezů spojených ve hřbetě plátnem, na střed kterého je nalepen papírový hřbetník, který je vysoký jako lepenkový přířez a široký podle zadání učitele. Asistent Tomášovi pomáhá přesně nalepit plátno a hřbetník. Chce vše dělat sám, ale má to vždy křivé a rozčiluje se a je na všechny nepříjemný. Když si chtějí žáci povídat, okřikuje je, že ho jejich řeči nezajímají a chce mít klid. Záložky plátěného hřbetu musí mít na každou stranu u hlavy a u paty 15 mm. Tomášovi musí zase pomoci asistent to správně naměřit. U hřbetu na každý lepenkový přířez plátno přesahuje o 2 cm. Zde se zase Tomáš začne rozčilovat, že má špatné pravítko a asistentovu pomoc odmítá. Po jeho neustálém zkoušení to naměřit, nakonec o asistenta požádá. Na vnější stranu desek se potahuje papír. Tomáš sám od sebe požádá o asistenta, se kterým desky docela čistě potáhnou. Horní, dolní a přední okraje jsou opatřeny tkanicí na zavázání, kterou Tomáš natáhne po delší době sám. Vnitřní strana se vylepí. Vylepí se i hřbetník stejným plátnem jako na venkovní straně. Výška musí být na každé straně menší o 5 mm než desky. po zhotovení se desky zatěžkají a nechají vyschnout.¹⁸

Tuto práci dělá Tomáš dvakrát tak déle než ostatní žáci. U práce často odpočívá. Nemá rád, když ho někdo honí.

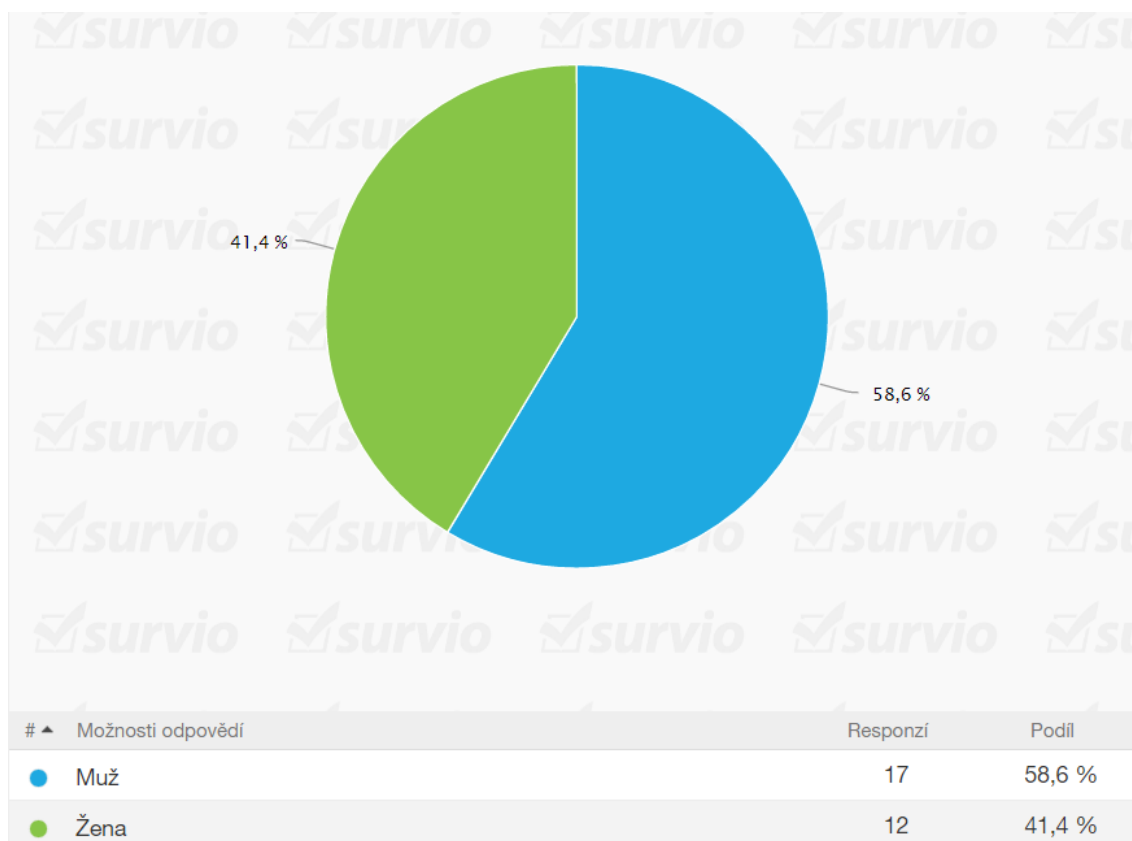
¹⁸ PARKANOVÁ, Danuše. *Základní knihařské stroje, nářadí a pomůcky. Technologický postup všech tuhých vazeb.* Praha: Střední škola Aloyse Klara, 2009.

Tomáš by ve svém oboru asi velmi těžko hledal práci. Pro své chování je pro authority problémový. Potřebuje často odpočívat a na práci musí mít asistenta pedagoga.

I pro Tomáše s jeho vyučeným oborem budou vhodné chráněné dílny nebo podporovaného zaměstnání. Kdyby nechtěl pracovat v oboru, myslím, že nějakou lehkou práci by mohl vykonávat.

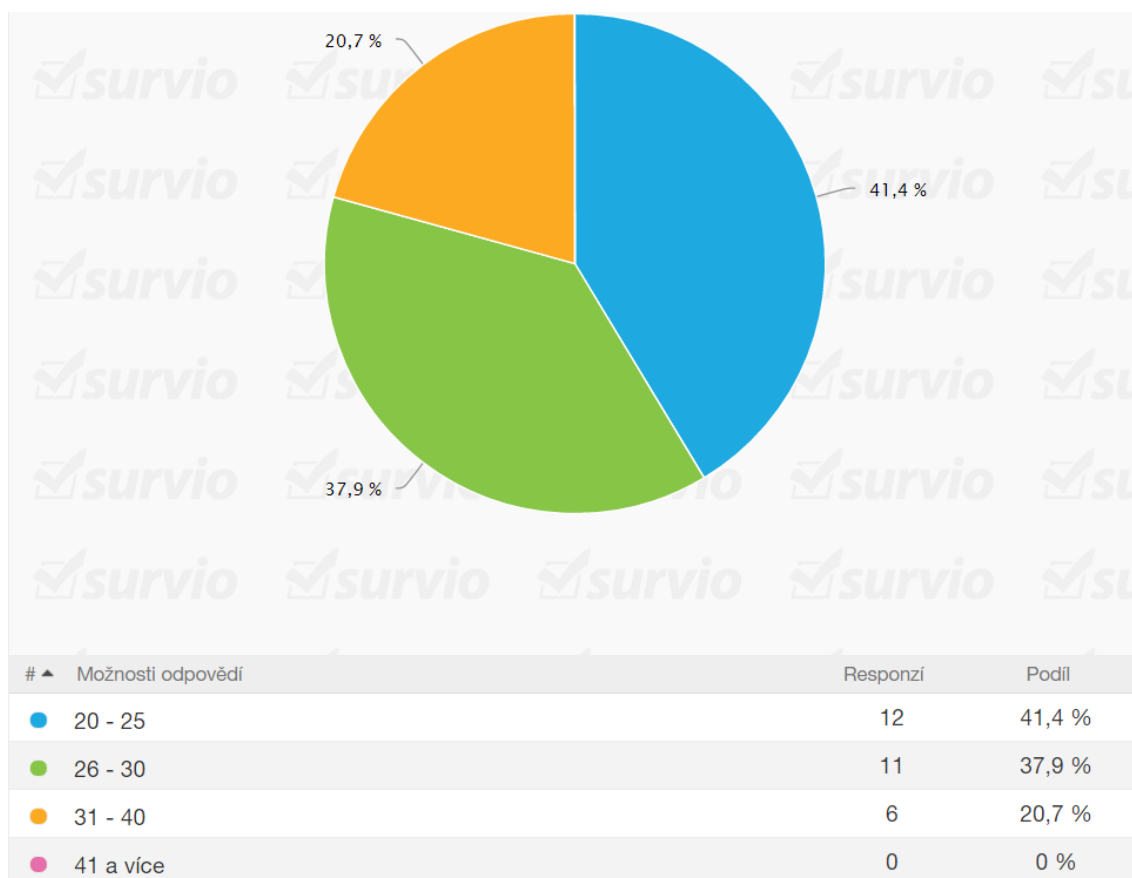
7 VÝSTUPY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Graf I - Pohlaví

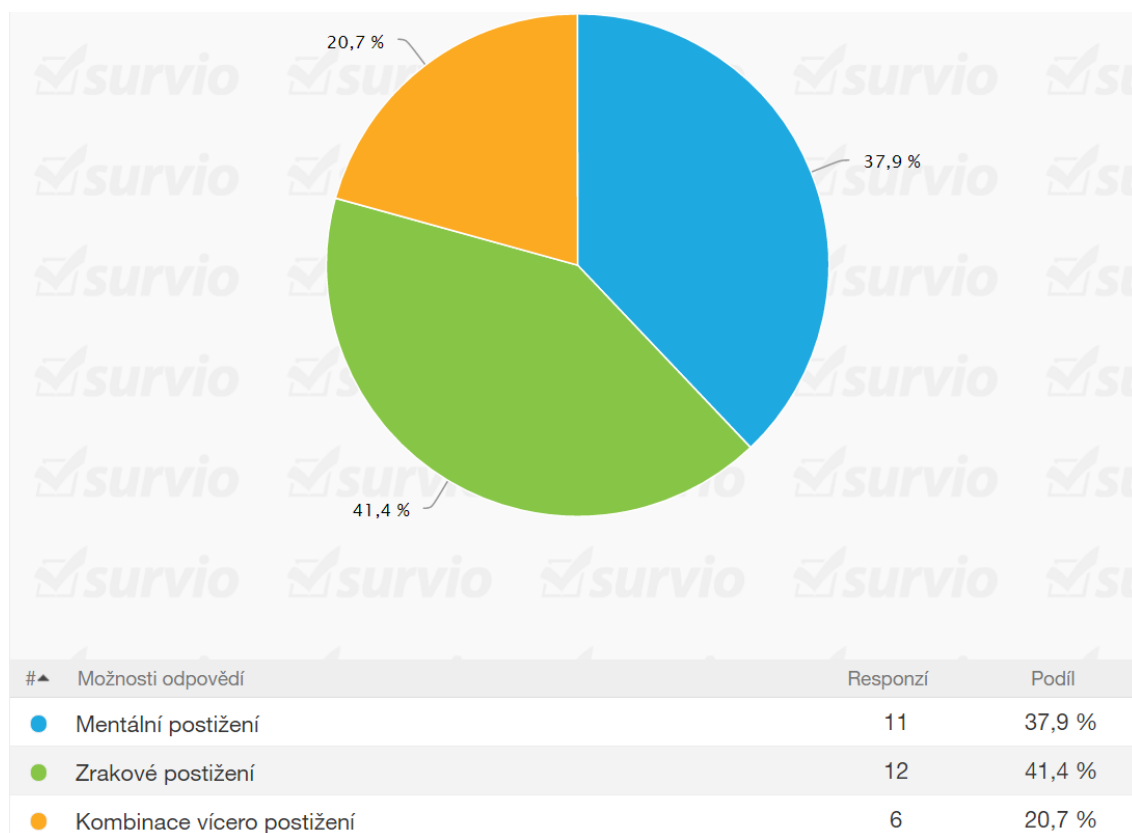
V množině dotazovaných bylo 17 mužů (relativně vyjádřeno 58,6%) a 12 žen (relativně vyjádřeno 41,4%), lze tedy hovořit o genderově vyváženém šetření. Vzhledem k poměrně malému vzorku dotazovaných nelze vyvozovat závěry z pohlaví dotazovaných.

Graf II - Věk

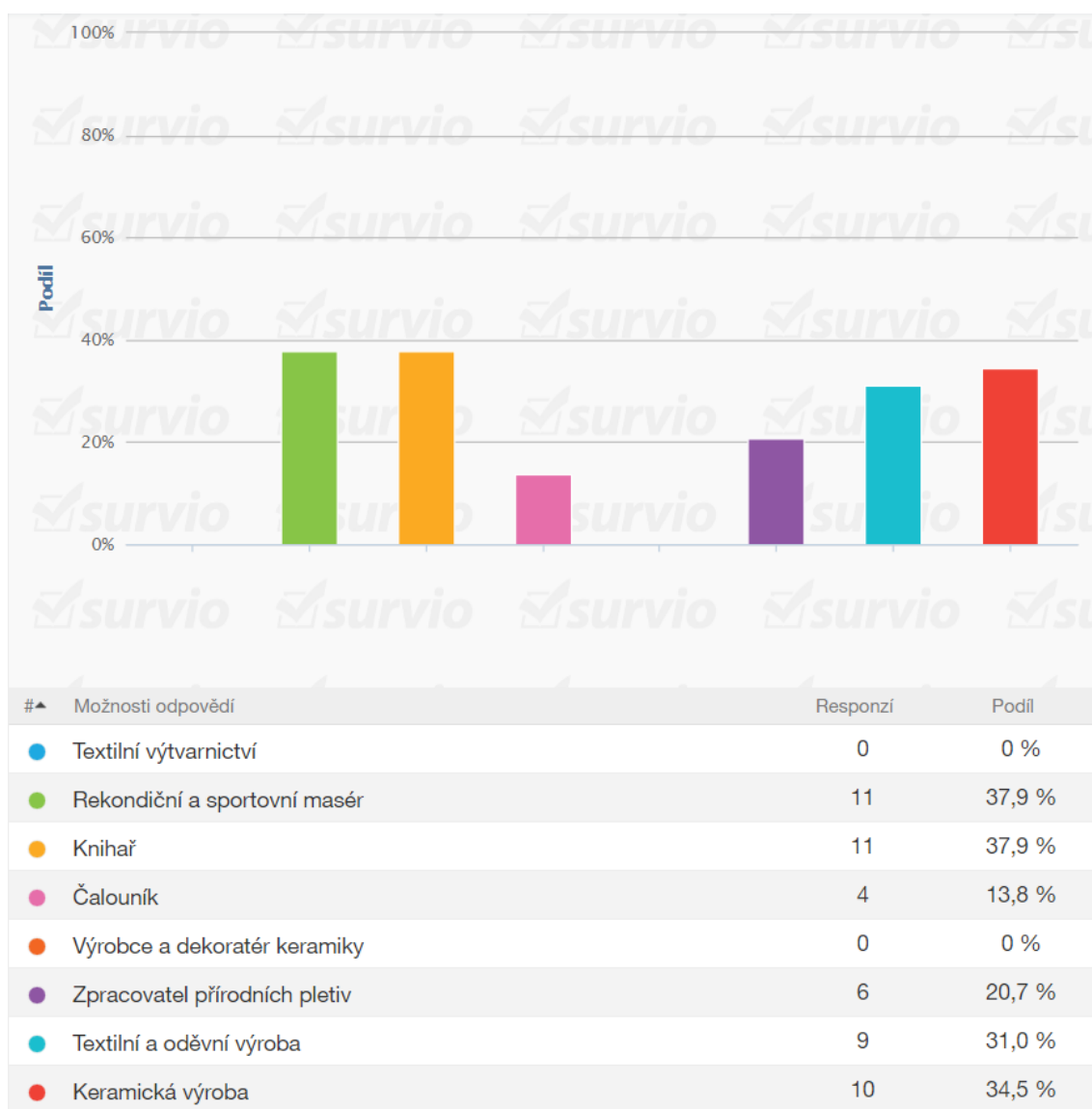
V množině dotazovaných bylo 12 respondentů s věkem mezi 20 - 25 let (41,4%), 11 respondentů s věkem 26 - 30 (37,9%), 6 respondentů s věkem 31 - 40 (20,7%) a s věkem vyšším, než je 41 let (0%). Z tohoto grafu se dá usoudit, že cca 80% dotázaných je ve věku do 30 let. Je tedy patrné, že výsledky šetření mohou být ovlivněny právě nerovnoměrné věkové struktury respondentů. Výsledky mé práce se dají tedy s větší mírou spolehlivosti spíše aplikovat na jedince do 30 let věku.

Graf III - Typ postižení

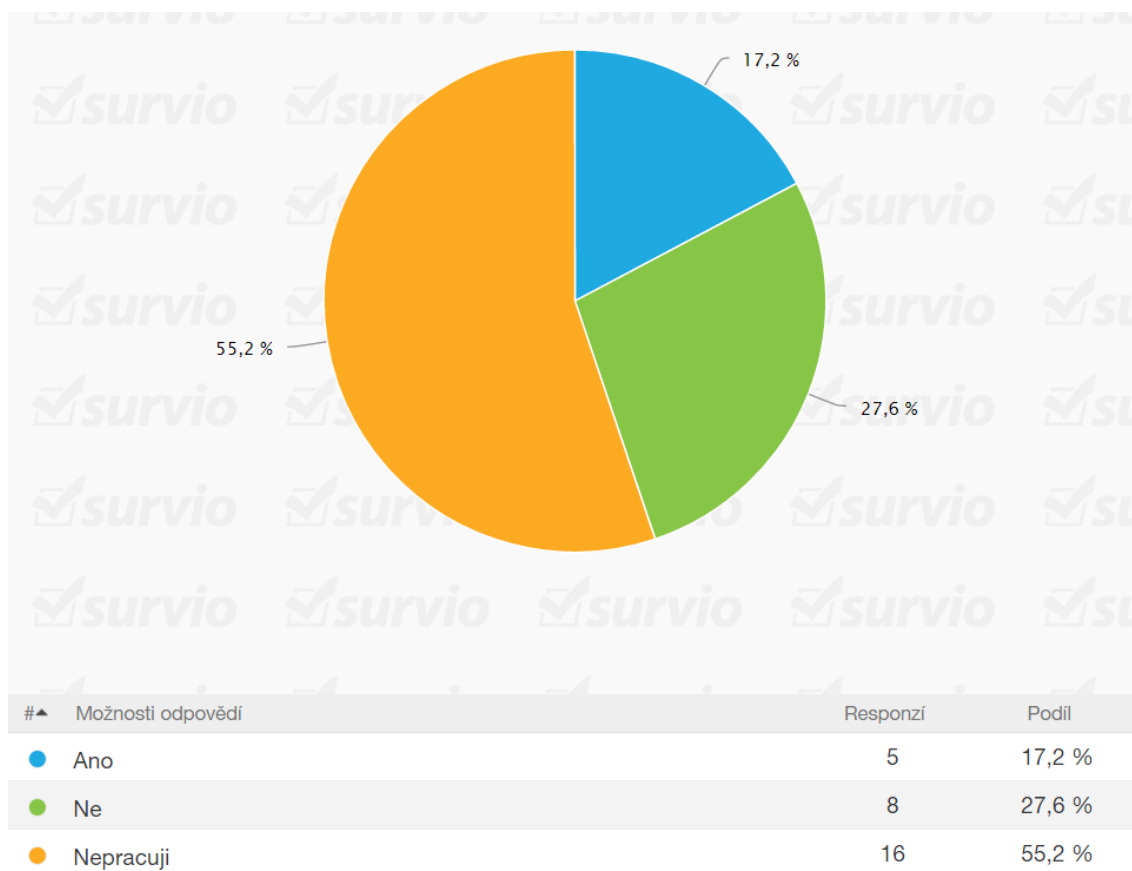
V množině dotazovaných bylo 11 (37,9%) respondentů s mentální retardací, 12 (41,4%) se zrakovým postižením a 6 (20,7%) s kombinací vícero postižení. Podíl mentálně a zrakově postižených je tedy relativně stejný. U kombinací vícero postižení může být např. jakékoliv zrakové postižení s mentálním dohromady, zrakové postižení s DMO, jakékoli mentální postižení s DMO nebo mentální postižení s řečovým.

Graf IV - Obory

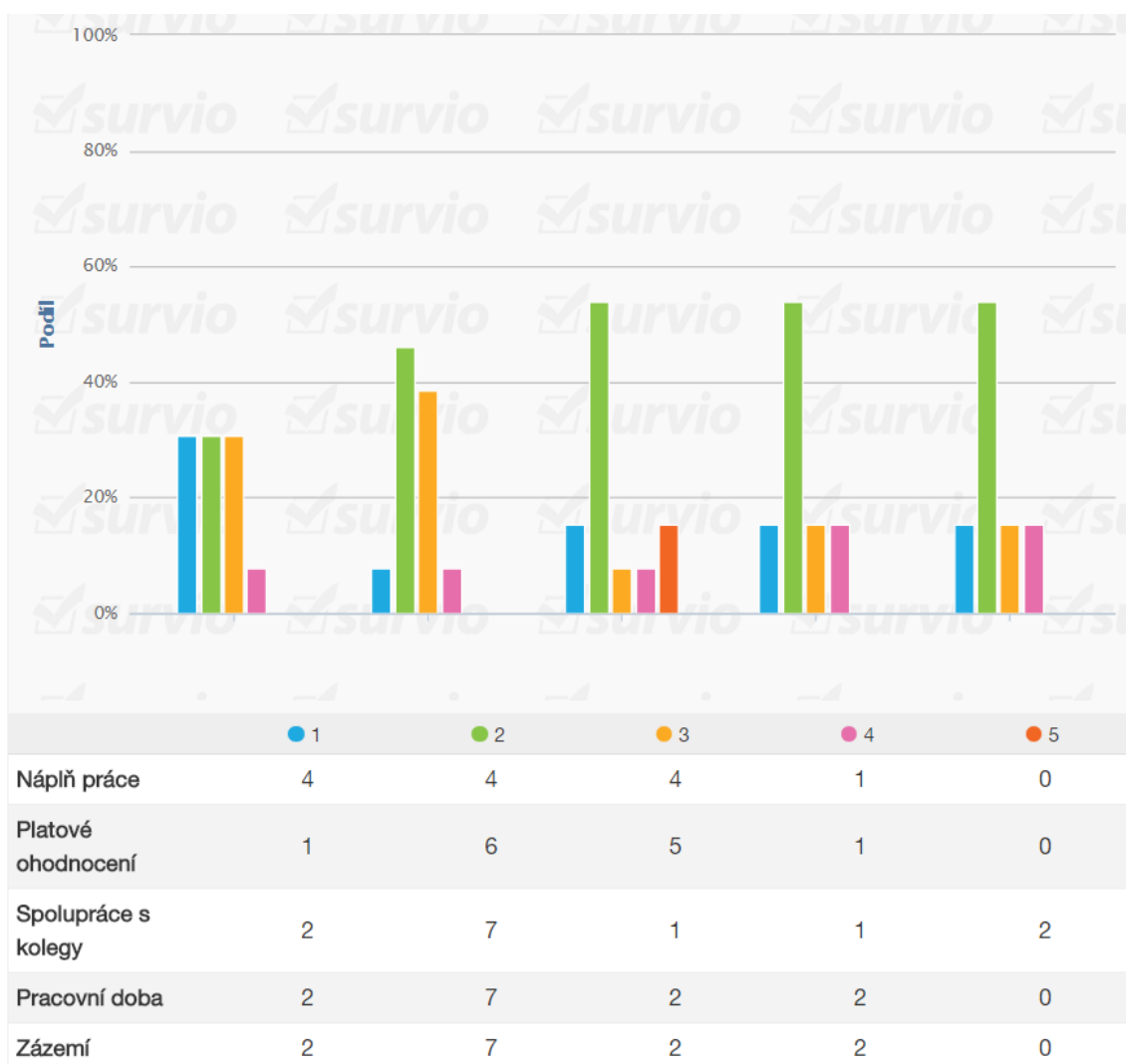
V množině dotazovaných bylo na oboru Textilní výtvarnictví 0 respondentů, Rekondiční a sportovní masér 11 (37,9%), Knihař 11 (37,9%), Čalouník 4 (13,8%), Výrobce a dekoratér keramiky 0, zpracovatel přírodních pletiv 6 (20,7%), Textilní a oděvní tvorba 9 (31%), Keramická výroba 10 (34,5%). Z tohoto výsledku vyplývá, že nejvíce respondentů je z oboru Rekondiční a sportovní masér, Knihař a Keramická výroba. U oboru Textilní výtvarnictví často nestudují žáci se zrakovým a těžším mentálním postižením. U oboru Výrobce a dekoratér keramiky nestudují žáci s těžším mentálním postižením stejně tak, jako u oboru Čalouník.

Graf V - Práce v oboru

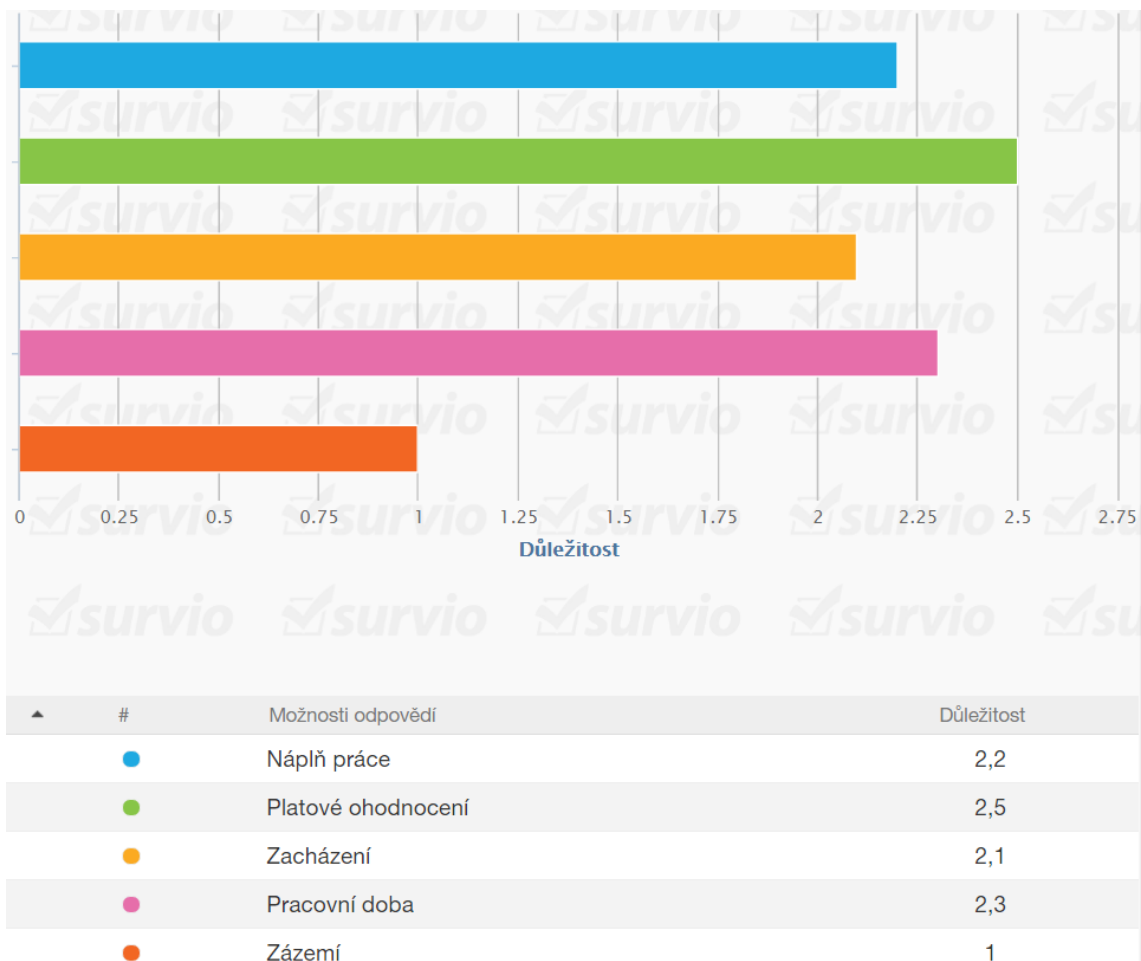
V množině dotazovaných bylo 5 (17,2%) respondentů, kteří pracují v oboru, 8 (27,6%), kteří v oboru pracují a 16 (55,2), kteří nepracují vůbec. Nejvíce respondentů nepracuje, protože buď místo hledá, tudíž jej nemůže najít, nebo pracovat nechce. Podrobnější faktory jsou obsaženy ve SWOT analýze.

Graf VI - Spokojenost

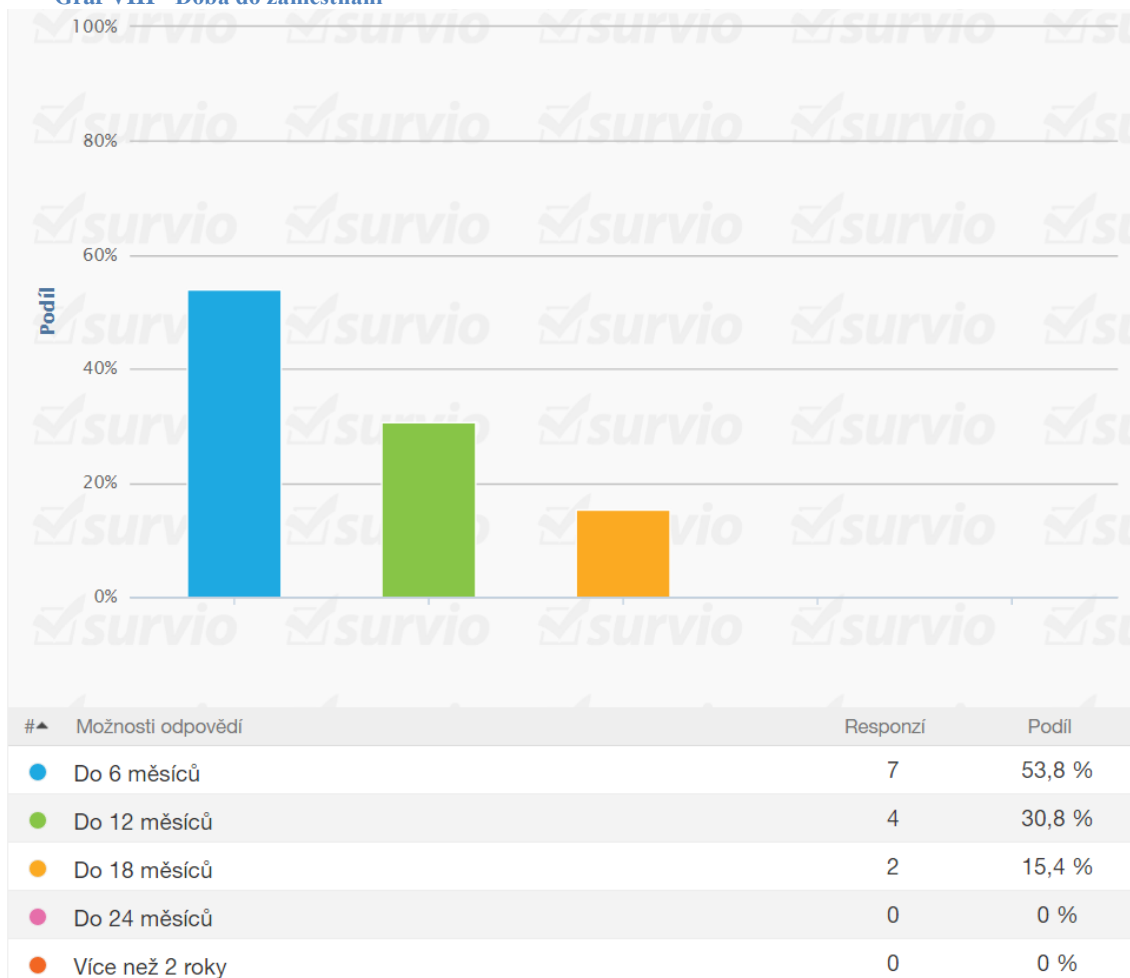
Z množiny dotazovaných vyplývá, že jsou nejvíce spokojeni se svou náplní práce. Jsou relativně spokojeni se spoluprací s kolegy, pracovní dobou i zázemím. Najdou se však i výjimky, kdy někteří ohodnotili svou spokojenost se spoluprací s kolegy pětkou, tedy nejhorší možnou známkou. Je velice pravděpodobné, že s nimi zažili nějaký nepříjemný konflikt, který si dobře pamatují. Jinak jsou výsledky poměrně vyrovnané bez větších rozdílů.

Graf VII - Preference

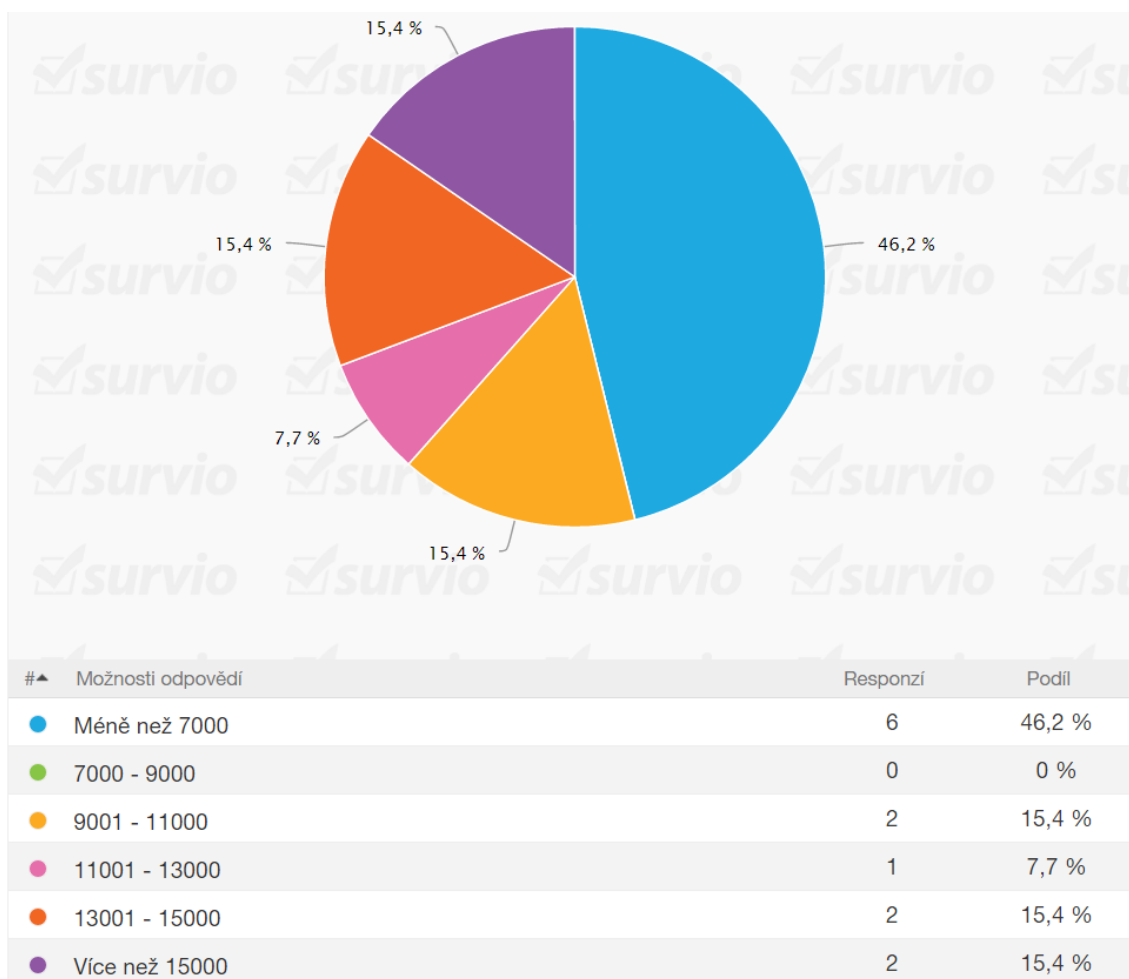
V množině dotazovaných mohli respondenti odpovídat, i když zaměstnání ještě nemají, tedy všichni dotazovaní. Z dotazníku vyplývá, že nejdůležitější je platové ohodnocení většiny respondentů, i když je poměrně nízké. Jelikož dotazník vyplňovali pouze respondenti s nějakým zdravotním znevýhodněním, jejich plat odpovídá zkrácenému nebo polovičnímu úvazku. (viz graf č. 9 - Mzda)

Graf VIII - Doba do zaměstnání

V množině dotazovaných práci získalo do 6 měsíců 53,8%, do 12 měsíců 30,8%, do 18 měsíců 15,4%. Z dotazníku vyplývá, že práci získali nejdéle do 18 měsíců. Nejvíce dotazovaných si našlo práci do 6 měsíců. Najít si práci na trhu práce pro zdravotně postižené jedince je velmi těžké, proto takový výsledek považuji za překvapivý. Dotazovaní jsou zaměstnání hlavně ve chráněných dílnách a podporovaném zaměstnání.

Graf IX - Mzda

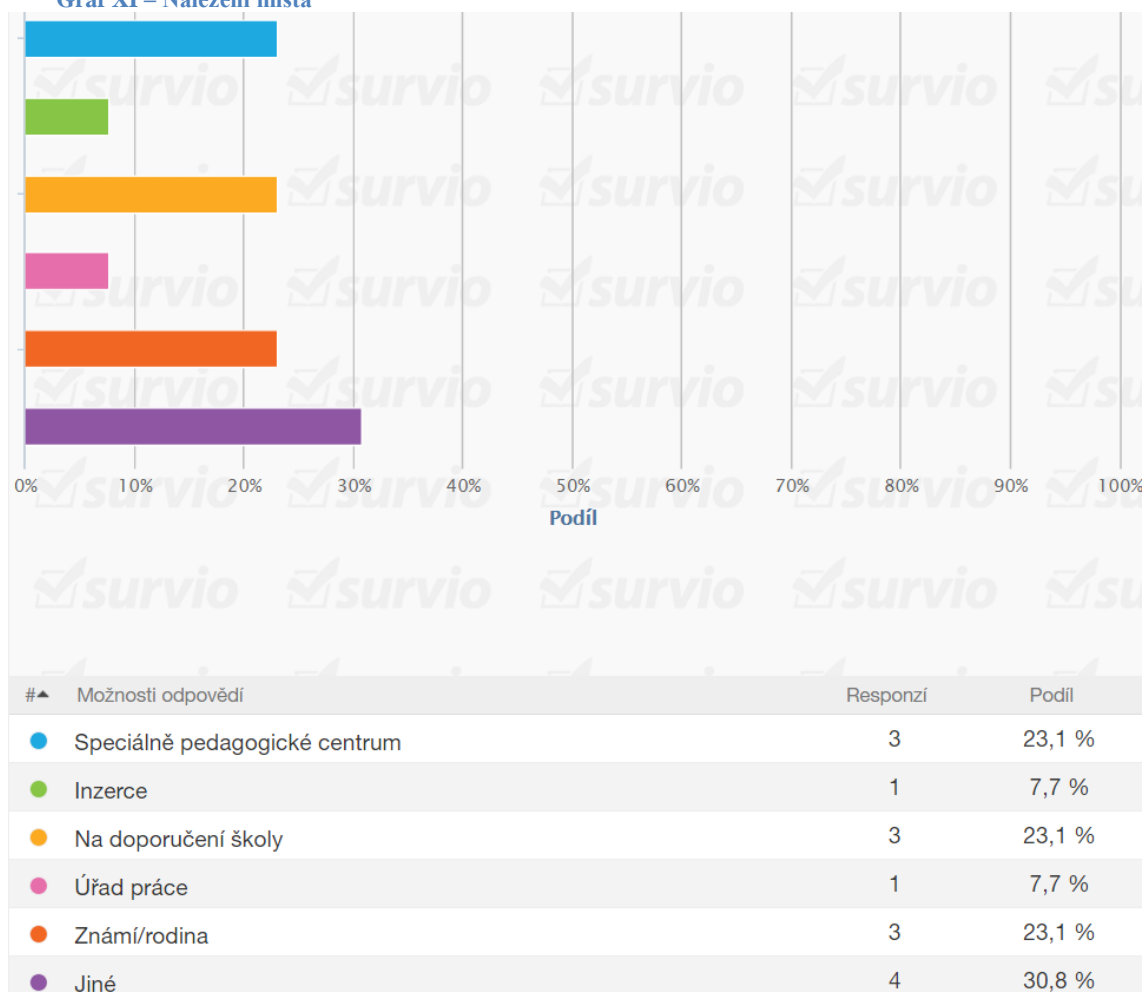
V množině dotazovaných pobírá plat 6 respondentů (46,2%) méně než 7000 Kč. 2 respondenti (15,4%) jsou placeni částkou 9001 - 11000. Jeden respondent (7,7%) má plat 11001 - 13000. Dva respondenti (15,4%) mají plat 13001 – 15000, stejně tak jako více než 15000.

Graf X - Zvyk

	● Velmi rychle	● Celkem rychle	● Nevím	● Celkem pomalu	● Velmi pomalu
Kolegové	3	7	0	1	1
Nadřizení	1	7	1	4	0
Náročnost práce	2	7	1	2	0

Většina respondentů si na zmíněné podmínky v práci zvykla celkem rychle. Velmi rychle a celkem pomalu si zvyklo méně respondentů a nejmíň jich nevědělo. Z tohoto dotazníku vyplývá, že si zvykli respondenti poměrně dobře a není pro ně tolik složité začlenit se do pracovního kolektivu a zaujmout v zaměstnání své místo.

Graf XI – Nalezení místa

V množině dotazovaných byli 4 respondenti (30,8%), kteří hledali zaměstnání z jiných než uvedených zdrojů, 3 respondenti (23,1%) hledali zaměstnání u známých/rodiny, ze speciálně pedagogického centra a na doporučení školy. Po jednom respondentu (7,7%) z inzerce, a na úřadu práce. Nenapadá mě žádný jiný zdroj, od kterého by se o případném zaměstnání mohli dozvědět a proto soudím, že dotazovaní pouze nechtěli uvést pravdivou odpověď, přestože je v nabídce.

8 SWOT ANALÝZA A JEJÍ VYHODNOCENÍ

S - Strengths (Silné stránky)

- Levná pracovní síla
- Kvalifikace v nevědních oborech
- Zvláštní předpoklady související s postižením

W - Weaknesses (Slabé stránky)

- Nízký intelekt
- Snížená mobilita
- Postižení
- Častá nemocnost
- Omezené vzdělání

O - Opportunities (Příležitosti)

- Státní dotace
- Slevy na dani
- Morální zodpovědnost firem
- CSR (Corporate Social Responsibility) – zviditelnění se na trhu charitativním chováním

T - Threats (Hrozby)

- Možná nutnost bezbariérového přístupu
- Zvýšená závislost na pomoci druhých
- Možná nutnost zakoupení kompenzačních pomůcek
- Možné náklady na rekvalifikační kurzy a zaučení
- Nutný dohled

Silné stránky

Levná pracovní síla:

Jedinci s mentálním, zrakovým a jiným postižením jsou levná pracovní síla za minimální mzdu. Různá pracoviště mohou mít zajištěny bezbariérové provozovny. Takže odpadají finanční prostředky za stavbu bezbariérových přístupů.

Kvalifikace v nevšedních oborech:

Jsou různé obory, které studují jedinci s mentálním, zrakovým a jiným postižením. Mohou dělat jednoduché práce, které jsou také velmi důležité pro firmy. Věřím, že není tolik knihařů, čalouníků a absolventů z textilní výroby z řad zdravých jedinců.

Zvláštní předpoklady související s postižením:

Velké procento jedinců se zrakovým postižením umí velmi krásně zpívat, hrát divadlo a hrát na různé hudební nástroje. I toto jejich umění může být uplatnitelné v různých zaměstnáních.

Slabé stránky

Nízký intelekt:

Jedinci se zrakovým, mentálním a jiným postižením, mohou mít snížený intelekt. Proto zaměstnavatelé dávají přednost zdravým zaměstnancům, kterým není potřeba tolik vysvětlovat náplň jejich práce. Zaměstnavatelé se mohou také obávat různých rizik spojených s jejich chybovostí při práci. Z důvodu sníženého intelektu si tito jedinci hledají místo těžko.

Snížená mobilita:

Sem mohou být zařazeni jedinci s jiným postižením, což může být i DMO. Ve většině případů jsou tito jedinci na vozíku. Zaměstnavatelé by měli mít bezbariérové přístupy na pracovišti, kde se vozíčkář pohybuje. Je to finančně náročné.

Postižení:

Toto se týká také slabých stránek uchazečů s mentálním, zrakovým a jiným postižením. Tito jedinci mohou mít problémy s jemnou a hrubou motorikou a porozuměním při vysvětlování ohledně jejich úkolu. Musí mít k sobě i asistenta, kterého musí zaměstnavatel platit.

Častá nemocnost:

Jedinci se zrakovým, mentálním a jiným postižením mohou a nemusí mít častou nemocnost. Zaměstnavatelé se časté a priori nemocnosti obávají, i když to vždy nemusí být pravda.

Omezené vzdělání:

Zaměstnavatelé se mohou bát i omezeného vzdělání a nedají jedinci se zrakovým, mentálním a jiným postižením ani možnost práce. Mohou si myslet, že jsou příliš hloupí, ale mohou se mýlit.

Příležitosti

Státní dotace:

Úřad práce může uhradit náklady na přípravu pro práci u jedinců se zrakovým, mentálním a jiným postižením. Náklady se nahrazují zaměstnavateli. Hmotně podporuje při rekvalifikacích a školeních.

Slevy na dani:

Zaměstnavatel dostává na jedince s těžším zdravotním postižením slevy na dani v částce 60 000 Kč. 18000 potom za zaměstnání jedinců s lehčím zdravotním postižením.

Morální zodpovědnost firem:

Někdy zaměstnávají firmy jedince se zdravotním postižením, aby ukázaly, že jsou morální. Mohou si myslet, že ostatní firmy je budou lépe brát mezi sebe. Takto na sebe upozorňují. Spadá do toho i zviditelnění se na trhu charitativním chováním.

Hrozby

Možná nutnost bezbariérového přístupu:

Zaměstnanci by museli vytvořit pro jedince se zdravotním postižením bezbariérové přístupy na místech, kde se vozíčkář pohybuje. Byla by to velká finanční investice.

Zvýšená závislost na pomoci druhých:

Také se to týká financování. Byla by nutná asistence druhého člověka k zdravotně postiženým jedincům a to by se nemuselo zaměstnavateli vyplácet z důvodů finančního zabezpečení druhé osoby.

Možná nutnost zakoupení kompenzačních pomůcek:

Také se to týká financování. Bylo by nutné zakoupit kompenzační pomůcky zdravotně postiženým. To by se nemuselo zaměstnavateli vyplácet z důvodů finančního zabezpečení.

Možné náklady na rekvalifikační kurzy a zaučení:

Také se to týká financování. Zaměstnavatel zaplatí výlohy za rekvalifikační kurzy a zaučení další osoby. Může se stát, že jedinec se zdravotním postižením nebude chtít z různých důvodů zůstat u zaměstnavatele, a financování zaměstnance se mu nevyplatí.

Nutný dohled:

Také se to týká financování. zdravotně postižení jedinci často potřebují dohled další osoby, kterou musí zaměstnavatel vyplácet.

9 ZHODNOCENÍ A VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Šetření bylo prováděno u absolventů Střední školy Aloyse Klara. Zaměstnání absolventů je pouze v Praze.

Bylo šetřeno formou dotazníků, které vypovídají o tom, že dotazovaných bylo 17 mužů a 12 žen. Jejich nejčastější věk se pohyboval od 20 do 30 let. Absolventů s mentálním postižením bylo 12, což bylo nejvíce. Se zrakovým postižením jich bylo 11. S jiným postižením jich bylo 6. Ve studovaných oborech bylo nejvíce rekondičních a sportovních masérů, knihařů a keramiků. Do práce v oboru se začlenilo 5 absolventů. Mimo studovaný obor nepracuje 8 respondentů. 16 respondentů žádnou práci nenašlo nebo nechce pracovat, nebo má těžké zdravotní postižení. Další dotazníkové šetření bude pouze u absolventů, kteří pracovali. Z množiny dotazovaných vyplývá, že pro nejvíce respondentů je nejdůležitější platové ohodnocení a spolupráce s kolegy.

U šetření, do jaké doby získali respondenti místo, nám vyplývá, že nejvíce dotazovaných ho získalo do 6 měsíců a další do 18 měsíců. U šetření mzdy bylo nejvíce respondentů. Mzda byla uvedena do 7000. Z tohoto výsledku je patrné, že mají často práci na zkrácený úvazek. U další části dotazníkového šetření bylo nejvíce respondentů, kteří si zvykli celkem rychle na kolegy, nadřízené a na náročnost práce. Ze šetření, jak našli respondenti své zaměstnání, nám vychází, že hlavně z jiných zdrojů.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala profesní přípravou žáků se zrakovým a mentálním postižením a jejich pracovním uplatněním v Praze. Pro profesní přípravu byli vybráni tři studenti třetího ročníku na Střední škole Aloyse Klara. Ondra, který má těžké zrakové postižení, jeho zrakové funkce jsou v pásmu nevidomosti. Je z oboru Rekondiční a sportovní masér. Adéla, která má vícečetná postižení - středně těžké mentální postižení, vadu řeči a zrakovou vadu. Je z oboru Keramická výroba a Tomáš, který má diagnostikované těžké zrakové postižení, zrakové funkce jsou v pásmu těžké slabozrakosti, tělesné postižení na bázi DMO - negativní vliv na kvalitu jemné motoriky a trpí epilepsií. Je z oboru Knihař. Krátce jsou popsány u každého ze tří žáků možnosti jejich budoucího pracovního uplatnění v Praze.

V další části bakalářské práce je vyhodnoceno dotazníkové šetření.

Na závěr práce byla uvedena SWOT analýza, která nám říká, jak jsou nebo nejsou zaměstnavatelé spokojeni se zaměstnáváním zdravotně postižených osob. Dále jaké jsou výhody a nevýhody jedinců s některým typem postižení v procesu profesního uplatnění a jak jim k tomu napomáhají vnější aspekty.

Na základně výše zmíněných metod jsem dospěla k závěru, že hypotéza se částečně potvrdila. Podle primárních dat sesbíraných prostřednictvím dotazníkového šetření můžeme potvrdit, že jedinci s mentálním či zrakovým postižením skutečně mají slušnou šanci si najít v poměrně krátké době zaměstnání, ve kterém si snadno a rychle zvyknou a zaujmou zde nějakou roli. Nejsou sice nijak pohádkově placeni, což je také přisuzováno částečným úvazkům, přesto jsou výsledky veskrze optimistické. Celý tento výsledek je pro mě velice překvapivý, obzvláště přihlédnou-li k vypracované SWOT analýze, která pro zdravotně postižené neslibuje zrovna nadějně vyhlídky. Je samozřejmě možné, že respondenti neodpovídali vždy pravdivě, nebo že si skutečnou realitu tolik neuvědomují. Dalším možným vysvětlením je potom kvalita školy, která se zdá být na vysoké úrovni. K jistým závěrům bychom mohli dojít až po vyhodnocení velkého množství dat, ne pouze menšího vzorku 29 respondentů, který spíše, jak již jsem zmínila výše, vypovídá o podmínkách v konkrétní škole a už tolik ne celoplošně o pracovním uplatnění lidí s některým z popisovaných postižení.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. HAMADOVÁ, Petra, KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ Lea, NOVÁKOVÁ, Zita. *Oftalmopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-159-1.
2. ILKOVÁ, Eva. *Sportovní masáž*. Praha: Střední škola Aloyse Klara, 2008.
3. LUDÍKOVÁ, Libuše. *Kombinované vady*. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1154-7.
4. PARKANOVÁ, Danuše. *Základní knihařské stroje, nářadí a pomůcky. Technologický postup všech tuhých vazeb*. Praha: Střední škola Aloyse Klara, 2009.
5. PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-65-6.
6. PIPEKOVÁ, Jarmila, ed. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.
7. SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1733-3.
8. ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-889-0.
9. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.
10. VALENTA, Milan. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0602-6.
11. VÍTKOVÁ, Marie, ed. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a speciální*. 2. rozšíř. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-071-9.

12. ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. Praha: Portál, 2001. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-544-x.

SEZNAM ZKRATEK

DMO - Dětská mozková obrna

SEZNAM GRAFŮ

Graf I - Pohlaví	44
Graf II - Věk	45
Graf III - Typ postižení	46
Graf IV - Obory	47
Graf V - Práce v oboru.....	48
Graf VI - Spokojenost.....	49
Graf VII - Preference	50
Graf VIII - Doba do zaměstnání	51
Graf IX - Mzda	52
Graf X - Zvyk	53
Graf XI – Nalezení místa	54

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I.....	I
Příloha II	II
Příloha III.....	III
Příloha IV.....	IV

Pracovní uplatnění žáků Střední školy Aloyse Klara s mentálním a zrakovým postižením v Praze

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku, který bude součástí bakalářské práce.

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- Muž
- Žena

2. Kolik je Vám let?

- 20 - 25
- 26 - 30
- 31 - 40
- 41 a více

3. Jakým typem postižení trpíte?

- Mentální postižení
- Zrakové postižení
- Kombinace vícero postižení

4. Který z nabízených oborů jste vystudoval/a?

- Textilní výtvarnictví
- Rekondiční a sportovní masér
- Knihař
- Čalouník
- Výrobce a dekoratér keramiky
- Zpracovatel přírodních pletiv
- Textilní a oděvní výroba
- Keramická výroba

5. Pracujete v oboru, který jste vystudoval/a?

- Ano
- Ne
- Nepracuji

6. Vyjádřete prostřednictvím známky svou spokojenost (1 = nejlepší, 5 = nejhorší)

	1	2	3	4	5
Náplň práce	☐	☐	☐	☐	☐
Platové ohodnocení	☐	☐	☐	☐	☐
Spolupráce s kolegy	☐	☐	☐	☐	☐
Pracovní doba	☐	☐	☐	☐	☐
Zázemí	☐	☐	☐	☐	☐

7. Seřadte následující aspekty dle preferencí

Nápověda k otázce: *Seřadte odpovědi přetažením do pravého sloupce.*

Náplň práce	<input type="text"/>
Platové ohodnocení	<input type="text"/>
Spolupráce	<input type="text"/>
Pracovní doba	<input type="text"/>
Zázemí	<input type="text"/>

8. Za jak dlouho jste získal/a pracovní místo?

- Do 6 měsíců
- Do 12 měsíců
- Do 18 měsíců
- Do 24 měsíců
- Více než 2 roky

9. Jak vysoká je Vaše hrubá měsíční mzda?

- Méně než 7000
- 7000 - 9000
- 9001 - 11000
- 11001 - 13000
- 13001 - 15000
- Více než 15000

Pracovní uplatnění žáků Střední školy Aloyse Klara s mentálním a zrakovým postižením v Praze

10. Jak dlouho Vám trvalo, než jste si zvykl/a na:

	Velmi rychle	Celkem rychle	Nevím	Celkem pomalu	Velmi pomalu
Kolegové	☐	☐	☐	☐	☐
Nadřížení	☐	☐	☐	☐	☐
Náročnost práce	☐	☐	☐	☐	☐

11. Jakým způsobem jste se dozvěděl/a o svém pracovním místě?

- Speciálně pedagogické centrum
- Inzerce
- Na doporučení školy
- Úřad práce
- Známí/rodina
- Jiné

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Milada Balamisová

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: Prezenční

Název práce: Profesní příprava a pracovní uplatnění studentů s mentálním a zrakovým postižením v Praze

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 52

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 12

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Josef Novotný, CSc.